

Vergelijkende duurzaamheidsbeoordeling van de 25 grootste steden van Nederland

volgens de Telos duurzaamheidsbalans methode

Documentnummer: 11.060

Warandelaan 2
5037 AB Tilburg
Postbus 90153
5000 LE Tilburg

T 013 - 466 87 12
F 013 - 466 34 99
telos@uvt.nl
www.telos.nl

Opdrachtgever:

Ministerie van Infrastructuur en Milieu, Portefeuille Milieu, Directie Internationale Zaken,
zaaknummer 5060100089/64546 d.d. 31 december 2010

later overgegaan naar

Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties, Dienst Concernstaf en
Bedrijfsvoering Internationale Zaken

Projectverantwoordelijke:

Fiona Wieland / Bernice den Brok

Uitvoerder:

Tilburg University, School of Economics and Management, TSC, Telos

Tilburg, 26 oktober 2011

Inhoudsopgave

1	Achtergrond	7
2	Integrale beoordelingsmethoden	9
3	Beoogde leerpunten	11
4	Aanpak	13
5	Resultaten	15
6	Toelichting per stad	23
7	Discussie	49
	Bijlage: factsheets indicatoren	51
	Ecologisch kapitaal	52
	<i>Voorraad Bodem en grondwater</i>	52
	Bodemsanering	52
	Mesthoeveelheid	54
	<i>Voorraad Lucht</i>	56
	Geluidsoverlast door verkeer	56
	Concentratie NO _x	58
	Fijn stof	60
	<i>Voorraad Oppervlaktewater</i>	62
	Ecologische toestand	62
	Chemische toestand	64
	<i>Voorraad Natuur en Landschap</i>	66
	Totale oppervlakte natuur	66
	Aandeel bos en natuurlijk terrein	68
	Tevredenheid groen om de stad	70
	<i>Voorraad Energie en klimaat</i>	72
	Warmte	72
	Gemiddeld elektriciteitsverbruik woningen	74
	Gemiddeld gasverbruik woningen	76

Emissie CO2	78
Vorraad Grondstoffen	80
Hoeveelheid huishoudelijk afval	80
GFT-afval	82
Oud papier en karton	84
Verpakkingsglas	86
Sociaal-cultureel kapitaal	88
Vorraad Sociale samenhang en identiteit	88
Arme huishoudens	88
Vorraad Participatie	90
Langdurige werkloosheid	90
Opkomstpercentage verkiezingen	92
Vorraad Kunst en cultuur	94
Cultureel aanbod	94
Monumenten	96
Musea	98
Vorraad Gezondheid	100
Chronisch zieken	100
Beoordeling eigen gezondheid	102
Aantal huisartspraktijken binnen 3 km.	104
Risicant gedrag	106
Kwaliteit ziekenhuizen	108
Vorraad Veiligheid	110
Slachtoffers geweldscriminaliteit	110
Slachtoffers vermogensdelicten	112
Onveiligheidsgevoel	114
Kans op ramp	116
Vorraad Woonomgeving	118
Tevredenheid woonomgeving	118
Woningtekort	120
Vorraad Onderwijs	122
Kwaliteit voorgezet onderwijs	122
Onvertraagd naar diploma	124
Jeugdwerkloosheid	126
Voortijdig schoolverlaters	128
Economisch kapitaal	130
Vorraad Arbeid	130
Werkloosheid	130
Aandeel hoogopgeleiden	132
Benutting arbeidspotentieel	134
Arbeidsongeschiktheid	136
Werkgelegenheidsfunctie	138
Ontgroening en vergrijzing	140
Vorraad Ruimtelijke vestigingsvoorwaarden	142
Netto/bruto verhouding bedrijventerreinen	142

Vergelijkende duurzaamheidsbeoordeling van de 25 grootste steden van Nederland

Leegstand kantoren	144
Voorraad bedrijventerreinen	146
<i>Voorraad Economische structuur</i>	148
Aandeel starters	148
Gemiddeld inkomen	150
BRP per hoofd van de bevolking	152
<i>Voorraad Infrastructuur/bereikbaarheid</i>	154
Ontsluiting OV	154
Ontsluiting hoofdwegen	156

1 Achtergrond

Dit project vormt een onderdeel van het project 'Visie Telos op de testfase van het EU Reference Framework Sustainable Cities', dat Telos heeft uitgevoerd in opdracht van het toenmalige Ministerie van VROM. VROM is inmiddels grotendeels overgegaan naar het nieuwe Ministerie van Infrastructuur en Milieu, terwijl het betrokken directoraat-generaal van Wonen, Wijken en Integratie onderdeel is geworden van het Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties (BZK).

Dit project beoogde de betrokken beleidsdirectie van het departement van BZK te ondersteunen bij het beoordelen van de testfase van het European Reference Framework for Sustainable Cities (RFSC), die in de periode januari-oktober 2011 liep. Telos is hiervoor gevraagd in verband met de bij Telos gedurende tien jaar verzamelde ervaring met het maken van duurzaamheidsbalansen voor provincies en steden. De vraag hierbij was of de duurzaamheidsbalansmethode tot andere uitkomsten dan de aanpak van het RFSC leidt en of van de ervaringen van Telos kan worden gebruik gemaakt bij het eventueel verbeteren en toepassen van het RFSC.

Het resultaat van de testfase, die in opdracht van de Europese Commissie wordt begeleid door NICIS, beoogde te worden voorgelegd aan een informele ministersconferentie te Poznan in Polen, 25 november 2011. Daarbij spelen vragen als: moet dit instrument worden aangeboden aan alle Europese steden, moet het daartoe nog verder worden ontwikkeld, hoe moet het beheer van het instrument en de daarmee verzamelde data worden geregeld, kan het instrument in de toekomst een rol gaan spelen bij toewijzing van projecten en financiële ondersteuning van steden uit de Structuurfondsen van de EU, etc.

Naast deze op toepassing in EU verband gerichte vragen, spelen er ook meer algemene vragen rond de betekenis van het ranken van steden op grond van een bepaalde compilatie aan indicatoren. Tot nu heeft Telos niet gewerkt aan het maken van dergelijke rankingoverzichten, mede omdat het belang van duurzame ontwikkeling van een stad of provincie vooral is gediend met het gezamenlijk bespreken van doelen en het zo bereiken van een gezamenlijk commitment aan de uitkomst. Duurzame ontwikkeling is het gevolg van de wil van partners om een gemeenschappelijk doel na te streven. Het resultaat van een ranking van steden wordt een stad van buitenaf opgelegd, en daarmee start de discussie eigenlijk aan de verkeerde kant van het proces.

Niettemin heeft het maken van een ranking van steden op basis van één vaste set criteria, in dit geval door Telos opgesteld op grond van de opgedane ervaringen de afgelopen jaren, ook voordelen. Steden kunnen, naast het maatwerk van het toetsen aan de zelf geformuleerde doelen, op deze manier:

- zichzelf beter vergelijken met andere steden,
- de factoren die de ranking bepalen kunnen worden beoordeeld en aanleiding geven tot nieuwe acties en
- de identiteit van de ene stad ten opzichte van andere steden kan zo beter te voorschijn komen.

Natuurlijk zijn niet alle elementen die worden gestopt in een dergelijke uniforme set doelstellingen eerlijk naar alle steden. Bepaalde functies die in de indicatoren worden gevangen zijn voor de ene stad wel en voor de andere niet relevant. Een nieuwe stad als Almere met een schoon oppervlak zal andere problemen hebben dan de oude kolenmijnstad Heerlen. De grote steden hebben andere kenmerken dan de wat kleinere. Tegen deze achtergrond moet dan ook de uitkomst van de in dit rapport gepresenteerde resultaten worden gezien.

Ook is de uitkomst bepaald door de 'toevallige' openbare beschikbaarheid van data. Het liefst zou Telos de stedelijke duurzaamheidsthema's, die deels afwijken van veel landelijke en provinciale thema's, zelf definiëren en daarbij passende indicatoren zoeken. De indicatoren zijn echter vaak bepaald op landelijk en provinciaal niveau en daarmee afwijkend van het stedelijk wenselijke profiel.

In dit onderzoek is gewerkt met de data die voorhanden waren. Bij toekomstige vergelijkbare onderzoeken zou geprobeerd moeten worden de dataset te verbeteren en specifieker te maken voor het stedelijke niveau.

Al deze overwegingen nemen niet weg dat het resultaat een beeld geeft dat plausibel overkomt. Er is op dit moment ook niet beter. Daarbij zal niet alleen gekeken moeten worden naar de overall scores maar ook naar de scores van de thema's binnen de drie duurzaamheid pilaren en eventueel naar verschillen per indicator. Daarom is in deze rapportage maximale transparantie nagestreefd en kan per gemeente precies worden nagegaan welke data zijn gebruikt.

2 Integrale beoordelingsmethoden

Bij vormen van integrale beoordeling van steden speelt altijd de vraag tegen welke meetlat de resultaten worden gewaardeerd. Zijn het eigen doelen van de stad, waaraan de stad het meeste commitment heeft, dan kunnen de uitkomsten van de steden niet onderling worden vergeleken. Wordt een uniforme set aan duurzaamheidsdoelen gehanteerd dan zijn de steden weliswaar theoretisch vergelijkbaar maar wordt geen recht gedaan aan de mate van inspanning die een stad zich getroost. Teneinde meer inzicht te krijgen in wat een vergelijkende scoringsmethode aan mogelijkheden en problemen oproept, is door Telos een vingeroefening gedaan met de 25 grootste steden in Nederland. Daarbij heeft Telos de door haar ontwikkelde methode voor het maken van een duurzaamheidsbalans van een stad zo goed mogelijk toegepast en zoals gezegd zelf uniforme duurzaamheidsdoelen geformuleerd. Normaal doet Telos dit samen met het stadsbestuur en staat maatwerk en commitment van het bestuur en liefst alle actoren in de stad aan de doelstellingen voorop. In deze studie is de theoretische vergelijkbaarheid op basis van objectieve, maar niet noodzakelijkerwijs 'eerlijke', doelen uitgangspunt geweest.

Deze ranking van steden op grond van hun duurzame ontwikkelingsprofiel staat naast andere methoden om duurzaamheid van steden te meten. Sommige steden die op grond van dergelijke methoden zelfs prijzen hebben ontvangen, kunnen tot de ontdekking komen dat zij op de hier gepresenteerde lijst niet zo hoog noteren. De reden hiervoor is dat andere methoden deelaspecten van de duurzame ontwikkeling in kaart hebben gebracht. Het kan gaan om bv de inspanning van de gemeente om duurzaamheidsbeleid te voeren, gedocumenteerd op basis van door hen zelf ingevulde enquêtes (de COS duurzaamheidsmeter). Of de inventarisatie betreft vooral de sociale pijler van duurzaamheid (PON). Of een monitor kijkt alleen naar het thema klimaat.¹ Vele data bronnen zijn weliswaar voorhanden (Staat van de Gemeenten; Atlas voor Gemeenten) maar niet gratis beschikbaar en zij ordenen de gegevens naar actuele thema's met een vooral sociaal-economische invalshoek.

De hier gepresenteerde duurzaamheids ranking is meer integraal en ontleent daaraan zijn potentiële waarde. Het biedt een instrument om scherp te krijgen waar duurzame ontwikkeling in elke individuele stad om draait. De waarde van het instrument zal vooral blijken wanneer het verloop in de tijd zichtbaar kan worden gemaakt en resultaat van inspanningen en externe invloeden zo kan worden geregistreerd.

¹ Rene Didde, (2011), 'Klassement van het klimaat', *Binnenlands Bestuur*, 23 september, 9-11.

3 Beoogde leerpunten

Beoogde leerpunten bij deze studie waren:

- is het mogelijk in korte tijd actuele gegevens over een ruim aantal indicatoren uit publiek beschikbare bronnen op te sporen?
- is op basis van een vaste set doelstellingen een ranking op duurzaamheid van steden te maken die ook recht doet aan de beleefde waardering van de situatie in deze steden?
- is de werking die van zo'n ranking op de steden uitgaat als positief of negatief te beoordelen?
- zou een dergelijke ranking in EU verband tot voor Nederland aantrekkelijke of juist ongunstige uitgangspunten leiden als dit richtsnoer zou worden voor toewijzing van middelen uit EU structuurfondsen aan gemeenten of zou worden gebruikt voor andere doelen door de Europese Commissie?

4 Aanpak

Telos heeft in de periode juni-augustus 2011 via internet en telefonische contacten een zo groot mogelijk aantal bronnen van data voor bruikbare indicatoren opgespoord. Daartoe werden de in eerdere balans studies ontwikkelde thema's of voorraden die vallen onder de drie pijlers (kapitalen) van duurzame ontwikkeling gehanteerd en van algemene duurzaamheidsdoelstellingen voorzien. Aan deze doelstellingen werden vervolgens indicatoren gekoppeld op basis van de hiervoor beschikbare data.

In de onderstaande Tabel 1 is een overzicht gegeven van de thema's (voorraden) die onder de drie pijlers van duurzaamheid konden worden gehanteerd met de gevonden data sets voor indicatoren.

Tabel 1 Voorraden die zijn gehanteerd voor het zichtbaar maken van de drie pijlers van duurzame ontwikkeling in de 25 steden

Sociaal-cultureel	Ecologie	Economie
Sociale samenhang	Bodem en grondwater	Arbeid
Participatie	Lucht	Ruimtelijke vestigingsvoorwaarden
Kunst en cultuur	Oppervlaktewater	Economische structuur
Gezondheid	Natuur en landschap	Infrastructuur / bereikbaarheid
Veiligheid	Grondstoffen	
Woonomgeving	Energie en klimaat	
Onderwijs		

Vervolgens geeft Tabel 2 een overzicht van de voor deze voorraden beschikbare indicatoren. Het betreft in totaal 53 indicatoren, 18 ecologische, 21 sociaal-culturele en 14 economische. De volgende 9 indicatoren zijn ook als hoofdindicatoren in het RFSC opgevoerd, te weten bij Ecologie: geluidhinder, fijn stof, aandeel bos en natuurlijk terrein, en emissie CO₂; bij Sociaal-cultureel: arme huishoudens, kwaliteit ziekenhuizen, kwaliteit voortgezet onderwijs en voortijdige schoolverlaters; en bij Economie: werkgelegenheidsfunctie. Niet is nagegaan welke van de hier gebruikte indicatoren als second level indicatoren in het RFSC zijn genoemd.

Tabel 2 Indicatorengebruik per voorraad

Voorraad	Indicatoren
ECOLOGISCH KAPITAAL	
Bodem en grondwater	Bodemsanering, Mesthoeveelheden
Lucht	Emissie NOx, Geluidhinder, Fijn stof
Oppervlaktewater	Ecologische toestand, Chemische toestand
Natuur en landschap	Tevredenheid over groen om stad, Totale oppervlakte natuur, Aandeel bos en natuurlijk terrein
Energie en klimaat	Emissie CO2, Verbruik gas, Verbruik elektriciteit, Warmte
Grondstoffen	Huishoudelijk afval per inwoner, GFT afval, Verpakkingsglas, Oud papier en karton
SOCIAAL-CULTUREEL KAPITAAL	
Sociale samenhang	Arme huishoudens
Participatie	Langdurige werkloosheid, Opkomstpercentage verkiezingen
Kunst en cultuur	Cultureel aanbod, Monumenten, Musea
Gezondheid	Chronisch zieken, Aantal huisartsen binnen 3 km, Kwaliteit ziekenhuizen, Riskant gedrag, Beoordeling eigen gezondheid
Veiligheid	Slachtoffers geweldscriminaliteit, Slachtoffers vermogensdelicten, Onveiligheidsgevoel, Kans op een ramp
Woonomgeving	Woningtekort, Tevredenheid woonomgeving
Onderwijs	Jeugdwerkloosheid, Kwaliteit voortgezet onderwijs, Onvertraagd naar diploma, Voortijdige schoolverlaters
ECONOMISCH KAPITAAL	
Arbeid	Werkgelegenheidsfunctie, Benutting arbeidspotentieel, Ontgroening en vergrijzing, Werkloosheid, Arbeidsongeschiktheid, Aandeel hoog opgeleiden
Ruimtelijke vestigingsvoorwaarden	Netto/bruto verhouding ruimte bedrijvigheid, Leegstand kantoren, Voorraad bedrijventerreinen
Economische structuur	Aandeel starters, BRP per hoofd bevolking, Gemiddeld inkomen per inwoner
Infrastructuur/bereikbaarheid	Ontsluiting OV, Ontsluiting hoofdwegen

In de bijgevoegde factsheets in de bijlage is per indicator verantwoord welke data en meeteenheden zijn gebruikt en welke doelstellingen zijn aangehouden.

5 Resultaten

Beschikbaarheid van gegevens

Uit het resultaat van de uitgevoerde vingeroefening blijkt dat in de beschikbare periode toch nog een redelijk aantal indicatoren uit publieke bronnen kon worden vergaard. Daarbij moet echter worden aangetekend dat niet altijd die indicatoren konden worden opgenomen die het meest veelzeggend zouden zijn. Daardoor zijn enkele belangrijke voorraden leeg gebleven, zoals Kennis en Kapitaal bij de Economische pijler en Grondwater bij de Ecologische pijler. Anderzijds zijn een aantal indicatoren vermoedelijk met elkaar gecorreleerd en zou bij een definitieve analyse beter tussen hen moeten worden geselecteerd. Een nadere analyse van de nu gebruikte indicatoren kan inzicht geven welke indicatoren onderling sterk onderling afhankelijk zijn.

Niet altijd blijkt het CBS toegang te kunnen verschaffen tot stedelijke data omdat sommige indicatoren alleen geaggregeerd worden naar provinciaal niveau (bv vervoer) of per politieregio (bv geluid). Zo is er ook nog geen nationaal register voor leegstand van kantoren, en gebruiken GGD's verschillende criteria voor registratie van gezondheidsparameters. Het resultaat is dat niet steeds voor alle steden voor een geselecteerde indicator over gegevens kon worden beschikt. Dit speelde bij tien steden voor de Chemische toestand van het oppervlakte water, bij vier steden voor Tevredenheid over groen om stad, en voor Chronisch zieken, bij twee steden voor Bodemsanering, en voor de Biologisch toestand van het oppervlakte water. Bodemsaneringdata zijn (nog) niet te verkrijgen bij één bron. Data voor de indicator Kwaliteit ziekenhuizen, Onvertraagd doorstromen van schoolverlaters, Hoeveelheid huishoudelijk afval, GFT afval, en Oud papier en karton waren bij telkens één stad niet te vinden.

Vermoedelijk zou met extra inspanning hier nog tot een beter resultaat kunnen worden gekomen. In een aantal gevallen zijn de gemeenten toch nog zelf de enige bron van informatie en is binnen de gemeente ook niet altijd duidelijk wie daarvoor moet worden benaderd. Tenslotte is er niet altijd bereidheid om voor beantwoording van dit soort vragen tijd vrij te maken. Echter met een houding van de aanhouder wint, is er wel resultaat te boeken en kan na leergeld te hebben betaald in de toekomst sneller tot resultaten worden gekomen.

Ranking van de 25 steden

Onder voorbehoud van de genoemde beperkingen van de vergaarde data kan een illustratie van de ranking worden gemaakt. Daarbij is bij ontbrekende gegevens de betreffende indicator weggelaten en het gewicht van de wel beschikbare indicatoren vergroot. Dit heeft echter tot slechts kleine verstoringen van de uitkomsten geleid omdat het wegvallen van indicatoren over meerdere gemeenten was gespreid. In het ergste geval ontbraken 2 indicatoren op de in totaal 53, zodat dit niet van grote betekenis is bij de onderlinge vergelijking.

De uitkomst van de meting is gepresenteerd in Tabel 3. In Tabellen 4 en 5 zijn de rankingen op basis van de gemiddelde score en die op basis van de balans tussen de drie pijlers gepresenteerd. In de toekomst kan overwogen worden de combinatie van beide gegevens als integrale maatstaf in te voeren.

Tabel 3 Ranking van gemeenten op basis van de gemiddelde duurzaamheidscores van de indicatoren uitgedrukt als % van het duurzaamheidsdoel

Gemeente	Ecologisch kapitaal	Sociaal-cultureel kapitaal	Economisch kapitaal	Totaal gemiddeld
Almere	51	46	52	49.7
Amersfoort	46	59	54	53.0
Amsterdam	37	44	56	45.7
Apeldoorn	46	60	40	48.7
Arnhem	50	49	45	48.0
Breda	46	46	49	47.0
Dordrecht	47	45	50	47.3
Eindhoven	45	49	50	48.0
Enschede	55	47	45	49.0
Groningen	43	44	49	45.3
Haarlem	53	60	56	56.3
Haarlemmermeer	35	54	50	46.3
Heerlen	48	32	46	42.0
Leeuwarden	49	45	46	46.7
Leiden	56	53	45	51.3
Maastricht	46	45	38	43.0
Nijmegen	49	47	45	47.0
Rotterdam	41	38	52	43.7
's-Gravenhage	43	43	45	43.7
's-Hertogenbosch	38	58	52	49.3
Tilburg	47	46	41	44.7
Utrecht	40	55	59	51.3
Zaanstad	40	52	49	47.0
Zoetermeer	47	48	35	43.3
Zwolle	41	58	48	49.0

Tabel 4 Ranking op basis van de gemiddelde duurzaamheidscore

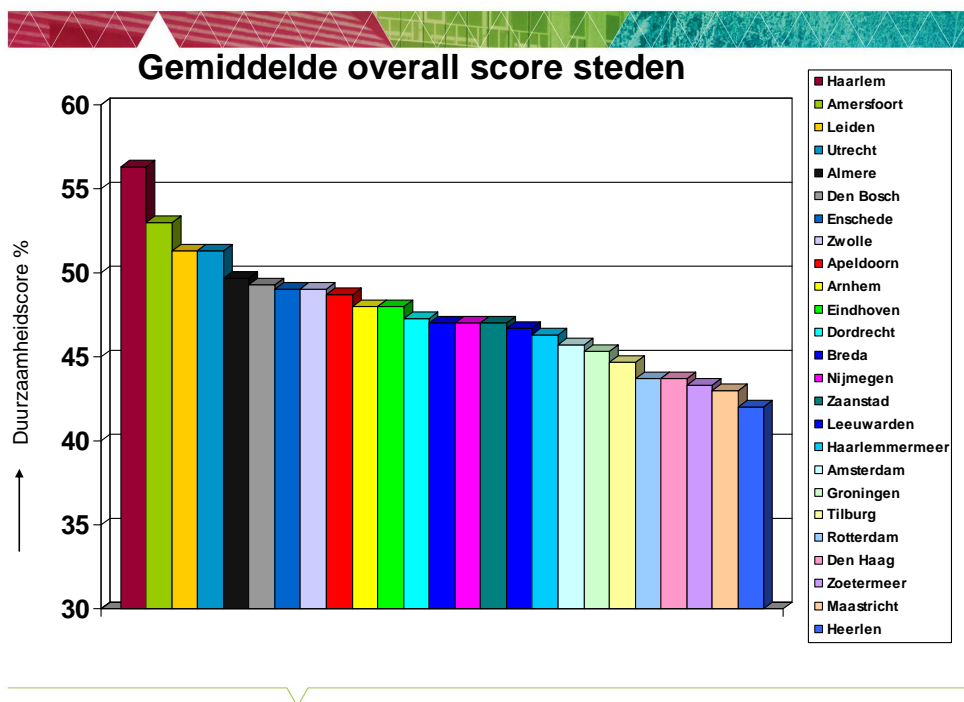
Ranking	Gemeente
1	Haarlem
2	Amersfoort
3	Leiden
4	Utrecht
5	Almere
6	's-Hertogenbosch
7	Enschede
8	Zwolle
9	Apeldoorn
10	Arnhem
11	Eindhoven
12	Dordrecht
13	Breda
14	Nijmegen
15	Zaanstad
16	Leeuwarden
17	Haarlemmermeer
18	Amsterdam
19	Groningen
20	Tilburg
21	Rotterdam
22	's-Gravenhage
23	Zoetermeer
24	Maastricht
25	Heerlen

Tabel 5 Ranking van gemeente op basis van de evenwichtigheid tussen de hoogte van de score op de drie pijlers (duurzaamheidkapitalen); economie, sociaal/cultureel, ecologie

Ranking	Gemeente
1	's-Gravenhage
2	Breda
3	Nijmegen
4	Leeuwarden
5	Arnhem
6	Eindhoven
7	Dordrecht
8	Almere
9	Groningen
10	Tilburg
11	Haarlem
12	Maastricht
13	Enschede
14	Leiden
15	Zaanstad
16	Amersfoort
17	Zoetermeer
18	Rotterdam
19	Heerlen
20	Zwolle
21	Utrecht
22	Haarlemmermeer
23	Amsterdam
24	's-Hertogenbosch
25	Apeldoorn

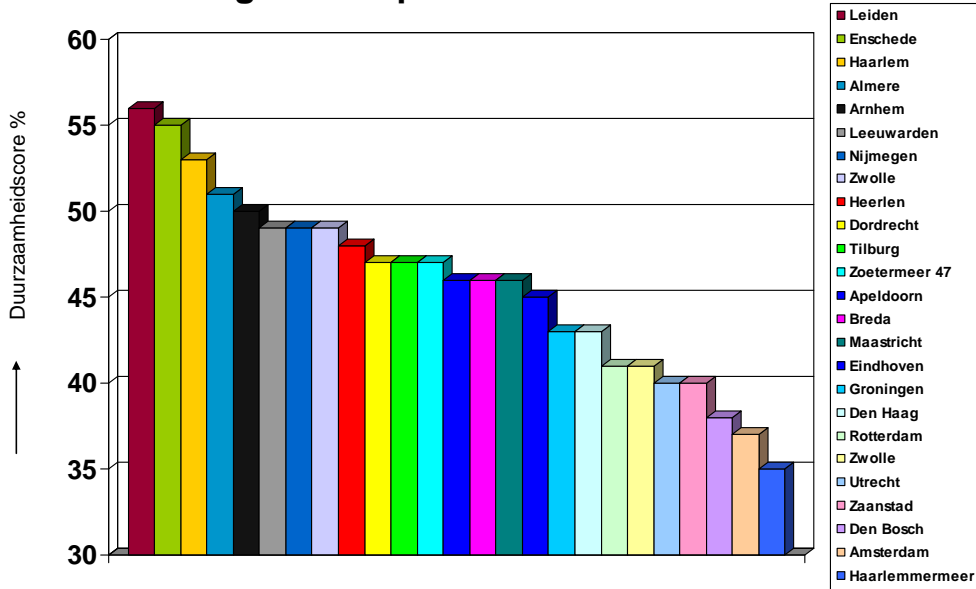
Om meer inzicht te geven in de opbouw van de gemiddelde score per stad is in de Figuren 1 t/m 4 naast de hoogte van de overall scores ook de ranking voor de drie afzonderlijke pijlers getoond. Opvallend daarbij is dat de gegevens niet een asymptotisch verloop hebben maar meer lijken op een liggende S-curve. De hoogst en de laagst scorende steden vallen ver buiten de gemiddelde trend voor de andere steden. Een ander opvallend aspect is dat de drie kapitalen bij het middelen vaak extreme posities weer nivelleren. Steden met een handicap op het gebied van één pijler weten dat vaak weer binnen een andere pijler te compenseren. Eigenlijk moet voor echt betekenisvolle informatie een laag dieper worden gekeken, dus naar de thema's (voorraden) en daarbinnen naar de indicatoren zelf. Maar dan wreekt zich tegelijk de handicap dat maar over een beperkt aantal indicatoren kon worden beschikt. Het is dan ook te vroeg om over de thema's duidelijke uitspraken te kunnen doen.

Figuur 1 t/m 4 De scores voor de overall duurzaamheid en de drie kapitalen

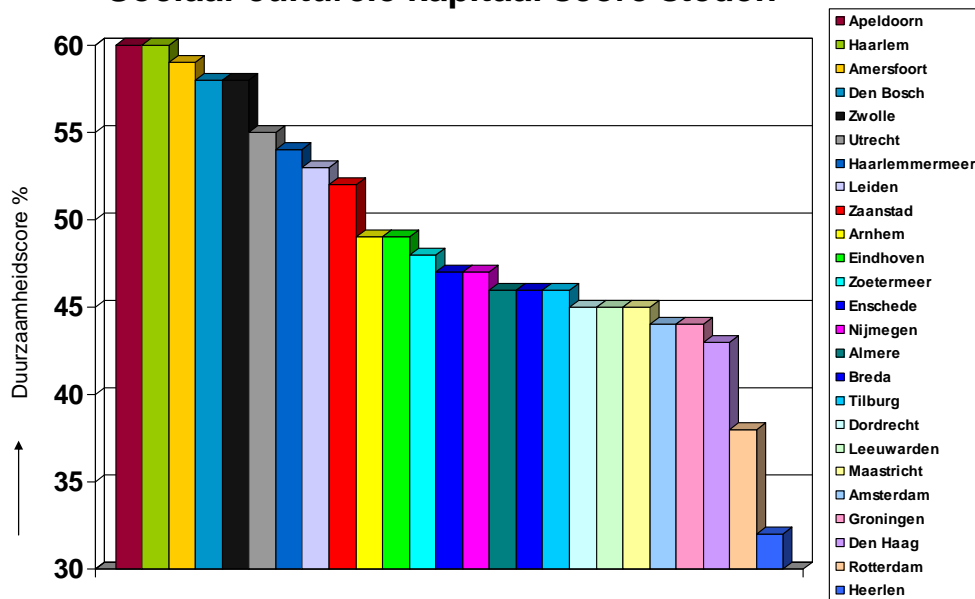

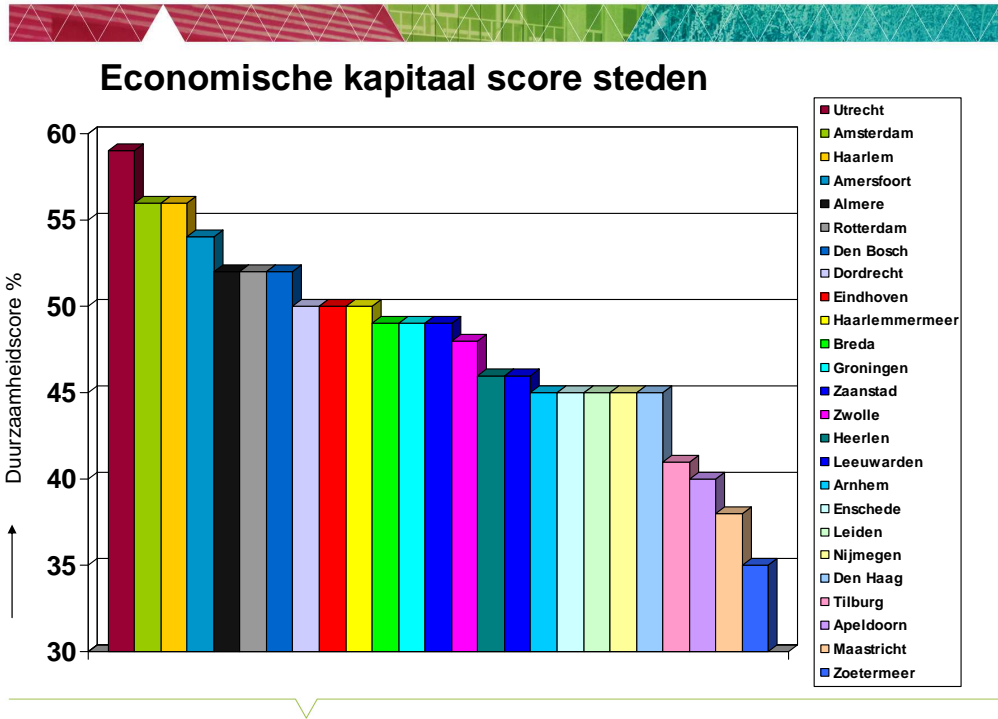

Ecologische kapitaal score steden

Sociaal-culturele kapitaal score steden

6 Toelichting per stad

Almere		Score: 149	Ranking: 5				
<u>Ecologie</u>	Bodem en grondwater	Lucht	Oppervlaktewater	Natuur en landschap	Energie en klimaat	Grondstoffen	
51	62	64	38	42	61	41	
<u>Sociaal-cultureel</u>	Sociale samenhang	Participatie	Kunst en cultuur	Gezondheid	Veiligheid	Woonomgeving	Onderwijs
46	69	55	16	49	43	42	51
<u>Economie</u>	Arbeid	Ruimtelijke vestigingsvoorwaarden		Economische structuur	Infrastructuur/bereikbaarheid		
52	49	40		43	77		

De duurzaamheidspijlers zijn bij de nog maar kort bestaande gemeente Almere redelijk in balans. Het sociaal-cultureel kapitaal blijft iets achter. Dat komt mede door de 'voorraad' Kunst en cultuur die verhoudingsgewijs een erg lage score laat zien, vermoedelijk door de nabijheid van Amsterdam dat op dit punt veel te bieden heeft. Binnen het economisch kapitaal scoort Infrastructuur/bereikbaarheid hoog.

Amersfoort		Score: 159	Ranking: 2				
<u>Ecologie</u>	Bodem en grondwater	Lucht	Oppervlaktewater	Natuur en landschap	Energie en klimaat	Grondstoffen	
46	44	56	56	41	34	47	
<u>Sociaal-cultureel</u>	Sociale samenhang	Participatie	Kunst en cultuur	Gezondheid	Veiligheid	Woonomgeving	Onderwijs
59	78	59	41	56	55	55	68
<u>Economie</u>	Arbeid	Ruimtelijke vestigingsvoorwaarden		Economische structuur	Infrastructuur/bereikbaarheid		
54	60	27		61	70		

In de gemeente Amersfoort is het sociaal-culturele kapitaal goed ontwikkeld als gevolg van hoge scores op Sociale samenhang en Onderwijs. Het ecologisch kapitaal blijft iets achter. Dat komt mede doordat de 'voorraad' Energie en klimaat vrij laag scoort. Binnen het economische kapitaal scoort Infrastructuur/bereikbaarheid hoog, maar Ruimtelijke vestigingsvoorwaarden (leegstand kantoren, bedrijventerreinen) laag. Overall neemt deze gemeente een tweede plaats in op de stedenlijst.

Amsterdam							
Score: 137		Ranking: 18					
<u>Ecologie</u>	Bodem en grondwater	Lucht	Oppervlakte-water	Natuur en landschap	Energie en klimaat	Grondstoffen	
37	58	24	52	13	39	38	
<u>Sociaal-cultureel</u>	Sociale samenhang	Participatie	Kunst en cultuur	Gezondheid	Veiligheid	Woonomgeving	Onderwijs
44	25	24	88	55	42	36	36
<u>Economie</u>	Arbeid	Ruimtelijke vestigingsvoorwaarden		Economische structuur	Infrastructuur/bereikbaarheid		
56	56	42		71	56		

De duurzaamheidspijlers laten sterke verschillen zien in de hoofdstad, tevens havenstad Amsterdam. Het ecologisch kapitaal blijft fors achter, waarbij de lage scores op Natuur en landschap en Lucht opvallen. Het economisch kapitaal scoort juist goed, mede door de hoge waarde voor de Economische structuur. In sociaal-cultureel opzicht vallen de hoge score van de Kunst en cultuur en de lage scores voor Participatie en Sociale samenhang op.

Apeldoorn		Score:	146	Ranking:	9		
<u>Ecologie</u>	Bodem en grondwater	Lucht	Oppervlaktewater	Natuur en landschap	Energie en klimaat	Grondstoffen	
46	2	46	53	77	24	73	
<u>Sociaal-cultureel</u>	Sociale samenhang	Participatie	Kunst en cultuur	Gezondheid	Veiligheid	Woonomgeving	Onderwijs
60	77	50	38	68	75	64	48
<u>Economie</u>	Arbeid	Ruimtelijke vestigingsvoorwaarden		Economische structuur	Infrastructuur/bereikbaarheid		
40	21	52		35	53		

De pijlers zijn in de gemeente Apeldoorn niet in balans. Het economisch kapitaal blijft achter en het sociaal-culturele kapitaal doet het juist goed. Binnen het ecologisch kapitaal scoort de 'voorraad' Bodem en grondwater erg slecht door de grote belasting met mest. Natuur en landschap en Grondstoffen vertonen wel een positief beeld. Binnen het economisch kapitaal scoort de 'voorraad' Arbeid zeer matig.

Arnhem		Score: 144	Ranking: 10				
<u>Ecologie</u>	Bodem en grondwater	Lucht	Oppervlaktewater	Natuur en landschap	Energie en klimaat	Grondstoffen	
50	56	51	61	59	36	39	
<u>Sociaal-cultureel</u>	Sociale samenhang	Participatie	Kunst en cultuur	Gezondheid	Veiligheid	Woonomgeving	Onderwijs
49	30	23	62	53	57	75	40
<u>Economie</u>	Arbeid	Ruimtelijke vestigingsvoorwaarden		Economische structuur	Infrastructuur/bereikbaarheid		
45	51	31		30	68		

De pijlers zijn in de gemeente Arnhem behoorlijk in balans en op een goed niveau. Binnen het sociaal-cultureel kapitaal vertonen de Sociale samenhang en de Participatie een lage score, maar de Woonomgeving doet het juist goed. Binnen het economisch kapitaal valt de matige score op van de Economische structuur en de Ruimtelijke vestigingsvoorwaarden. Bij het ecologische kapitaal scoren de natuurlijke gegevenheden van het Oppervlaktewater en Natuur en landschap hoog.

Breda		Score: 141	Ranking: 13				
<u>Ecologie</u>	Bodem en grondwater	Lucht	Oppervlakte-water	Natuur en landschap	Energie en klimaat	Grondstoffen	
46	40	46	46	41	47	57	
<u>Sociaal-cultureel</u>	Sociale samenhang	Participatie	Kunst en cultuur	Gezondheid	Veiligheid	Woonomgeving	Onderwijs
46	68	26	40	46	52	38	55
<u>Economie</u>	Arbeid	Ruimtelijke vestigingsvoorwaarden		Economische structuur	Infrastructuur/bereikbaarheid		
49	58	40		59	39		

De pijlers zijn in de gemeente Breda, gelegen tussen de haven agglomeraties van Antwerpen en Rotterdam, goed in balans. Binnen het sociaal-cultureel kapitaal scoort Participatie matig, maar Sociale samenhang juist hoog. Bij het economische kapitaal scoren Economische structuur en Arbeid goed. Breda kent weinig uitschieters naar boven of beneden.

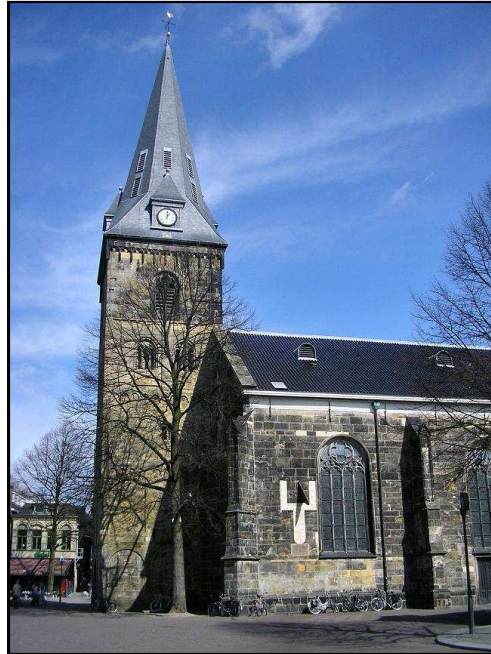
Dordrecht							
Score: 142		Ranking: 12					
<u>Ecologie</u>	Bodem en grondwater	Lucht	Oppervlaktewater	Natuur en landschap	Energie en klimaat	Grondstoffen	
47	73	45	43	44	32	42	
<u>Sociaal-cultureel</u>	Sociale samenhang	Participatie	Kunst en cultuur	Gezondheid	Veiligheid	Woonomgeving	Onderwijs
45	53	51	43	61	47	33	27
<u>Economie</u>	Arbeid	Ruimtelijke vestigingsvoorwaarden		Economische structuur	Infrastructuur/bereikbaarheid		
50	40	40		42	77		

De drie pijlers zijn in Dordrecht redelijk in balans. Binnen het ecologisch kapitaal valt de goede score op voor de 'voorraad' Bodem en grondwater. In economisch opzicht scoort Infrastructuur/ bereikbaarheid goed. Binnen het sociaal-cultureel kapitaal zijn de scores voor Onderwijs en Woonomgeving aan de lage kant.

Eindhoven		Score:	144	Ranking:	11		
<u>Ecologie</u>	Bodem en grondwater	Lucht	Oppervlaktewater	Natuur en landschap	Energie en klimaat	Grondstoffen	
45	60	44	52	35	30	51	
<u>Sociaal-cultureel</u>	Sociale samenhang	Participatie	Kunst en cultuur	Gezondheid	Veiligheid	Woonomgeving	Onderwijs
49	56	27	36	60	51	65	48
<u>Economie</u>	Arbeid	Ruimtelijke vestigingsvoorwaarden		Economische structuur	Infrastructuur/bereikbaarheid		
50	53	54		56	38		

De drie kapitalen zijn in Eindhoven behoorlijk in balans. Binnen het sociaal-cultureel kapitaal laat Participatie een verhoudingsgewijs matige score zien, evenals Kunst en cultuur. Woonomgeving scoort daarentegen goed. Binnen het economisch kapitaal scoort Infrastructuur/bereikbaarheid matig. In ecologisch opzicht scoren Energie en klimaat en Natuur en landschap aan de lage kant.

Enschede		Score: 147	Ranking: 7				
<u>Ecologie</u>	Bodem en grondwater	Lucht	Oppervlaktewater	Natuur en landschap	Energie en klimaat	Grondstoffen	
55	59	68	56	54	46	48	
<u>Sociaal-cultureel</u>	Sociale samenhang	Participatie	Kunst en cultuur	Gezondheid	Veiligheid	Woonomgeving	Onderwijs
47	43	23	33	68	73	39	53
<u>Economie</u>	Arbeid	Ruimtelijke vestigingsvoorwaarden		Economische structuur	Infrastructuur/bereikbaarheid		
45	43	42		37	58		

De pijlers zijn in Enschede niet geheel in evenwicht. Het ecologisch kapitaal scoort fors beter dan het economisch kapitaal. De voorraad Lucht scoort goed in Enschede. Bij het sociaal-cultureel kapitaal scoort de voorraad Participatie matig, evenals de voorraad Kunst en cultuur. De voorraad Veiligheid scoort echter zeer goed. Bij het economisch kapitaal scoort Economische structuur relatief laag.

Groningen							
Score:		136		Ranking:		19	
<u>Ecologie</u>	Bodem en grondwater	Lucht	Oppervlakte-water	Natuur en landschap	Energie en klimaat	Grondstoffen	
43	51	60	48	27	38	31	
<u>Sociaal-cultureel</u>	Sociale samenhang	Participatie	Kunst en cultuur	Gezondheid	Veiligheid	Woonomgeving	Onderwijs
44	25	25	61	59	36	54	47
<u>Economie</u>	Arbeid	Ruimtelijke vestigingsvoorwaarden		Economische structuur	Infrastructuur/bereikbaarheid		
49	53	45		22	75		

De drie kapitalen zijn in de gemeente Groningen redelijk in evenwicht. Het economisch kapitaal scoort iets beter dan de andere twee kapitalen. Dat komt met name door de voorraad Infrastructuur/ bereikbaarheid die erg goed scoort. Economische structuur scoort echter minder. Bij het sociaal-cultureel kapitaal scoren de voorraden Participatie en Sociale samenhang laag. Natuur en landschap scoort laag bij het ecologische kapitaal. De lucht is in Groningen relatief schoon.

Haarlem		Score: 169	Ranking: 1				
<u>Ecologie</u>	Bodem en grondwater	Lucht	Oppervlaktewater	Natuur en landschap	Energie en klimaat	Grondstoffen	
53	86	70	47	28	40	49	
<u>Sociaal-cultureel</u>	Sociale samenhang	Participatie	Kunst en cultuur	Gezondheid	Veiligheid	Woonomgeving	Onderwijs
60	75	32	69	66	58	63	55
<u>Economie</u>	Arbeid	Ruimtelijke vestigingsvoorwaarden		Economische structuur	Infrastructuur/bereikbaarheid		
56	59	40		46	78		

De gemeente Haarlem heeft de hoogste positie van de onderzochte 25 steden. De waarde voor het sociaal-culturele kapitaal komt boven de andere twee uit. Bij het ecologisch kapitaal scoort de voorraad Natuur en landschap aan de lage kant. De voorraden Lucht en Bodem en grondwater scoren echter uitstekend. Bij het economisch kapitaal doet de voorraad Infrastructuur/bereikbaarheid het goed. In het sociaal-cultureel kapitaal blijft alleen de voorraad Participatie iets achter, alle andere voorraden scoren hoog.

Haarlemmermeer							
Score:		139		Ranking:		17	
<u>Ecologie</u>	Bodem en grondwater	Lucht	Oppervlaktewater	Natuur en landschap	Energie en klimaat	Grondstoffen	
35	70	37	36	1	19	48	
<u>Sociaal-cultureel</u>	Sociale samenhang	Participatie	Kunst en cultuur	Gezondheid	Veiligheid	Woonomgeving	Onderwijs
54	87	57	24	43	59	34	74
<u>Economie</u>	Arbeid	Ruimtelijke vestigingsvoorwaarden		Economische structuur	Infrastructuur/bereikbaarheid		
50	47	44		62	50		

De gemeente Haarlemmermeer ontstond in 1855 na de droogmaking van het Haarlemmermeer. In de gemeente ligt de luchthaven Schiphol. In Haarlemmermeer blijft het ecologisch kapitaal ver achter bij de andere twee kapitalen. Dat komt mede door de voorraad Natuur en landschap die zeer laag scoort, net als de voorraad Energie en klimaat. Bij het sociaal-cultureel kapitaal blijft de voorraad Kunst en cultuur iets achter, net als de voorraad Woonomgeving. De voorraden Onderwijs en Sociale samenhang scoren echter hoog.

Heerlen							
Score: 126 Ranking: 25							
Ecologie	Bodem en grondwater	Lucht	Oppervlaktewater	Natuur en landschap	Energie en klimaat	Grondstoffen	
48	56	58	-	36	33	57	
Sociaal-cultureel	Sociale samenhang	Participatie	Kunst en cultuur	Gezondheid	Veiligheid	Woonomgeving	Onderwijs
32	25	22	43	31	33	30	42
Economie	Arbeid	Ruimtelijke vestigingsvoorwaarden		Economische structuur	Infrastructuur/bereikbaarheid		
46	26	63		26	69		

De gemeente Heerlen scoort het laagst van de 25 onderzochte steden. Hoofdoorzaak hiervan is het verleden met de vier kolenmijnen die hier waren gevestigd tot in de jaren zeventig van de vorige eeuw. De drie kapitalen zijn niet goed in balans. Het sociaal-cultureel kapitaal blijft achter bij de andere twee kapitalen, wat zijn oorzaak in bijna alle gerelateerde voorraden vindt. Binnen het economisch kapitaal vertonen de Economische structuur en Arbeid een slechte score. De Ruimtelijke vestigingsvoorwaarden en Infrastructuur/bereikbaarheid zijn verhoudingsgewijs goed. Bij het ecologisch kapitaal doet Energie en klimaat het relatief slecht.

Leeuwarden		Score: 140	Ranking: 16				
<u>Ecologie</u>	Bodem en grondwater	Lucht	Oppervlaktewater	Natuur en landschap	Energie en klimaat	Grondstoffen	
49	44	74	53	22	43	55	
<u>Sociaal-cultureel</u>	Sociale samenhang	Participatie	Kunst en cultuur	Gezondheid	Veiligheid	Woonomgeving	Onderwijs
45	30	24	58	50	63	51	37
<u>Economie</u>	Arbeid	Ruimtelijke vestigingsvoorwaarden		Economische structuur	Infrastructuur/bereikbaarheid		
46	50	38		38	60		

Bij de gemeente Leeuwarden zijn de drie kapitalen goed in evenwicht. Bij het ecologisch kapitaal scoort de voorraad Lucht hoog en de voorraad Natuur en landschap laag. Bij het sociaal-cultureel kapitaal scoren de voorraad Sociale samenhang en Participatie laag, echter de voorraden Kunst en cultuur en Veiligheid doen het goed. Bij het economisch kapitaal scoort Infrastructuur/bereikbaarheid redelijk hoog.

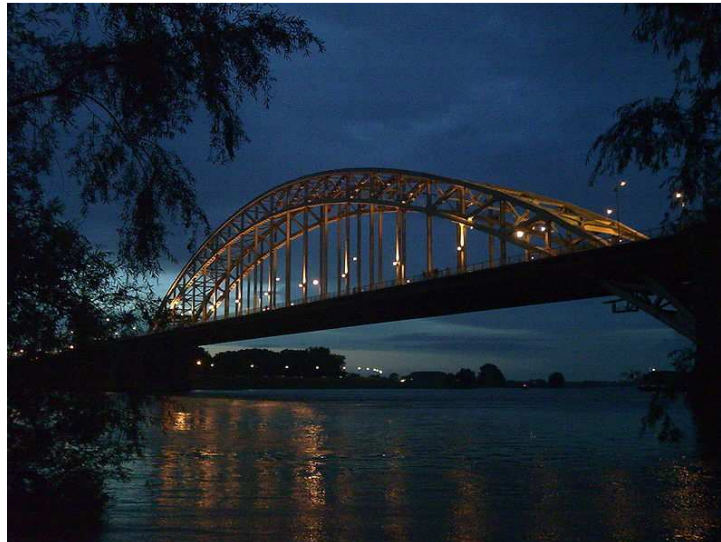
Leiden		Score:	154	Ranking:	3		
<u>Ecologie</u>	Bodem en grondwater	Lucht	Oppervlaktewater	Natuur en landschap	Energie en klimaat	Grondstoffen	
56	82	67	46	24	61	59	
<u>Sociaal-cultureel</u>	Sociale samenhang	Participatie	Kunst en cultuur	Gezondheid	Veiligheid	Woonomgeving	Onderwijs
53	62	37	73	61	49	39	48
<u>Economie</u>	Arbeid	Ruimtelijke vestigingsvoorwaarden		Economische structuur	Infrastructuur/bereikbaarheid		
45	51	31		34	66		

De gemeente Leiden eindigt als derde op de lijst van onderzochte gemeenten. De kapitalen zijn niet geheel in evenwicht omdat het economisch kapitaal iets achter blijft. Dat komt met name door de voorraden Ruimtelijke vestigingsvoorwaarden en Economische structuur. Bij het sociaal-cultureel kapitaal valt de voorraad Kunst en cultuur in positieve zin op. Het ecologisch kapitaal dankt de goede score voornamelijk aan de voorraden Bodem en grondwater, Lucht en Energie en klimaat.

Maastricht		Score: 129	Ranking: 24				
<u>Ecologie</u>	Bodem en grondwater	Lucht	Oppervlakte-water	Natuur en landschap	Energie en klimaat	Grondstoffen	
46	72	36	-	30	26	64	
<u>Sociaal-cultureel</u>	Sociale samenhang	Participatie	Kunst en cultuur	Gezondheid	Veiligheid	Woonomgeving	Onderwijs
45	56	23	73	29	41	28	62
<u>Economie</u>	Arbeid	Ruimtelijke vestigingsvoorwaarden		Economische structuur	Infrastructuur/bereikbaarheid		
38	36	44		27	48		

Bij de gemeente Maastricht blijft het economisch kapitaal iets achter. Binnen het sociaal-cultureel kapitaal valt de 'voorraad' Kunst en cultuur in positieve zin op, net als de 'voorraad' Onderwijs. Binnen het ecologisch kapitaal scoren de voorraden Grondstoffen en Bodem en grondwater hoog. Bij de overige ecologische voorraden scoren Energie en klimaat en Natuur en landschap laag.

<u>Nijmegen</u>		Score: 141	Ranking: 14				
<u>Ecologie</u>	Bodem en grondwater	Lucht	Oppervlaktewater	Natuur en landschap	Energie en klimaat	Grondstoffen	
49	73	43	61	28	26	61	
<u>Sociaal-cultureel</u>	Sociale samenhang	Participatie	Kunst en cultuur	Gezondheid	Veiligheid	Woonomgeving	Onderwijs
47	40	25	50	54	51	51	56
<u>Economie</u>	Arbeid	Ruimtelijke vestigingsvoorwaarden		Economische structuur	Infrastructuur/bereikbaarheid		
45	55	38		25	63		

Bij de gemeente Nijmegen zijn de drie kapitalen in balans. Bij het sociaal-cultureel kapitaal scoort de voorraad Participatie matig. De voorraad Bodem en grondwater in het ecologisch kapitaal scoort goed, net als de voorraden Oppervlaktewater en Grondstoffen. Bij het economisch kapitaal laat de voorraad Economische structuur een matig beeld zien. De voorraad Infrastructuur/bereikbaarheid scoort relatief hoog.

Rotterdam		Score:	131	Ranking:	21		
<u>Ecologie</u>	Bodem en grondwater	Lucht	Oppervlakte-water	Natuur en landschap	Energie en klimaat	Grondstoffen	
41	54	25	39	13	47	66	
<u>Sociaal-cultureel</u>	Sociale samenhang	Participatie	Kunst en cultuur	Gezondheid	Veiligheid	Woonomgeving	Onderwijs
38	25	23	51	55	50	26	35
<u>Economie</u>	Arbeid	Ruimtelijke vestigingsvoorwaarden		Economische structuur	Infrastructuur/bereikbaarheid		
52	45	55		55	53		

De havenstad en industriestad Rotterdam laat een relatief lage score van het sociaal-culturele en het ecologische kapitaal zien. Bij het sociaal-cultureel kapitaal scoren de voorraden Participatie, Woonomgeving en Sociale samenhang matig. De voorraad Grondstoffen in het ecologisch kapitaal scoort goed, in tegenstelling tot de voorraden Lucht en in het bijzonder Natuur en landschap. Het economisch kapitaal laat over de hele linie redelijk goede scores zien, al blijft de voorraad Arbeid licht achter bij de scores van de andere voorraden.

's-Gravenhage		Score:	131	Ranking:	22		
<u>Ecologie</u>	Bodem en grondwater	Lucht	Oppervlakte-water	Natuur en landschap	Energie en klimaat	Grondstoffen	
43	49	39	24	36	42	66	
<u>Sociaal-cultureel</u>	Sociale samenhang	Participatie	Kunst en cultuur	Gezondheid	Veiligheid	Woonomgeving	Onderwijs
43	35	25	65	47	41	45	44
<u>Economie</u>	Arbeid	Ruimtelijke vestigingsvoorwaarden		Economische structuur	Infrastructuur/bereikbaarheid		
45	50	31		61	37		

Bij de gemeente 's-Gravenhage zijn de kapitalen goed in balans al zijn ze alle drie wat aan de lage kant. De voorraad Oppervlaktewater in het ecologisch kapitaal scoort matig, in tegenstelling tot de voorraad Grondstoffen die goed scoort. Bij het sociaal-cultureel kapitaal scoort de voorraad Participatie laag. De voorraad Kunst en cultuur scoort hoog. Bij het economisch kapitaal scoort de voorraad Economische structuur hoog, echter de voorraad Ruimtelijke vestigingsvoorwaarden blijft achter.

's-Hertogenbosch							
Score:		148		Ranking:		6	
<u>Ecologie</u>	Bodem en grondwater	Lucht	Oppervlakte-water	Natuur en landschap	Energie en klimaat	Grondstoffen	
38	46	59	48	27	29	19	
<u>Sociaal-cultureel</u>	Sociale samenhang	Participatie	Kunst en cultuur	Gezondheid	Veiligheid	Woonomgeving	Onderwijs
58	70	46	57	56	51	76	48
<u>Economie</u>	Arbeid	Ruimtelijke vestigingsvoorwaarden		Economische structuur	Infrastructuur/bereikbaarheid		
52	52	39		56	63		

Bij de gemeente 's-Hertogenbosch blijft het ecologisch kapitaal achter en doet het sociaal-culturele kapitaal het relatief goed. Met name de voorraden Natuur en landschap, Energie en klimaat en Grondstoffen scoren laag. Bij het sociaal-cultureel kapitaal scoren de voorraden Sociale samenhang en Woonomgeving goed. Door relatief hoge scores voor Infrastructuur/bereikbaarheid en Economische structuur is het economische kapitaal redelijk ontwikkeld.

Tilburg		Score: 134	Ranking: 20				
<u>Ecologie</u>	Bodem en grondwater	Lucht	Oppervlaktewater	Natuur en landschap	Energie en klimaat	Grondstoffen	
47	52	46	43	39	49	50	
<u>Sociaal-cultureel</u>	Sociale samenhang	Participatie	Kunst en cultuur	Gezondheid	Veiligheid	Woonomgeving	Onderwijs
46	60	38	39	52	43	52	39
<u>Economie</u>	Arbeid	Ruimtelijke vestigingsvoorwaarden		Economische structuur	Infrastructuur/bereikbaarheid		
41	49	39		31	44		

De kapitalen bij de voormalige textielgemeente Tilburg zijn behoorlijk in balans. Binnen het sociaal-cultureel kapitaal scoren de Participatie, Kunst en cultuur en Onderwijs matig. Binnen het ecologisch kapitaal scoren Grondstoffen en Bodem en grondwater redelijk. Bij het economisch kapitaal scoort Economische structuur het minst. De gemeente kent geen grote uitschieters in positieve of negatieve zin.

Utrecht							
		Score: 154		Ranking: 4			
<u>Ecologie</u>	Bodem en grondwater	Lucht	Oppervlakte-water	Natuur en landschap	Energie en klimaat	Grondstoffen	
40	42	31	60	11	57	38	
<u>Sociaal-cultureel</u>	Sociale samenhang	Participatie	Kunst en cultuur	Gezondheid	Veiligheid	Woonomgeving	Onderwijs
55	64	42	71	50	51	64	46
<u>Economie</u>	Arbeid	Ruimtelijke vestigingsvoorwaarden		Economische structuur	Infrastructuur/bereikbaarheid		
59	61	44		69	63		

De gemeente Utrecht kent flinke verschillen tussen de drie kapitalen. Het ecologisch kapitaal blijft achter. Dat komt met name door de voorraad Natuur en landschap. In het sociaal-cultureel kapitaal valt de voorraad Kunst en cultuur in positieve zin op. Het economisch kapitaal scoort over de gehele linie goed.

Zaanstad		Score: 141	Ranking: 15				
<u>Ecologie</u>	Bodem en grondwater	Lucht	Oppervlaktewater	Natuur en landschap	Energie en klimaat	Grondstoffen	
40	35	54	35	25	36	54	
<u>Sociaal-cultureel</u>	Sociale samenhang	Participatie	Kunst en cultuur	Gezondheid	Veiligheid	Woonomgeving	Onderwijs
52	76	26	48	35	49	62	66
<u>Economie</u>	Arbeid	Ruimtelijke vestigingsvoorwaarden		Economische structuur	Infrastructuur/bereikbaarheid		
49	48	39		36	74		

De drie kapitalen zijn in de gemeente Zaanstad niet geheel in evenwicht. Het ecologisch kapitaal blijft achter, wat mede bepaald wordt door de lage score voor Natuur en landschap. Bij het sociaal-cultureel kapitaal scoren de voorraden Sociale samenhang, Woonomgeving en Onderwijs goed. Bij het economisch kapitaal onderscheidt de voorraad Infrastructuur/bereikbaarheid zich in positieve zin.

Zoetermeer		Score: 130		Ranking: 23			
<u>Ecologie</u>	Bodem en grondwater	Lucht	Oppervlakte-water	Natuur en landschap	Energie en klimaat	Grondstoffen	
47	57	69	51	3	45	55	
<u>Sociaal-cultureel</u>	Sociale samenhang	Participatie	Kunst en cultuur	Gezondheid	Veiligheid	Woonomgeving	Onderwijs
48	74	41	20	51	61	50	35
<u>Economie</u>	Arbeid	Ruimtelijke vestigingsvoorwaarden		Economische structuur	Infrastructuur/bereikbaarheid		
35	41	23		37	41		

Bij de gemeente Zoetermeer scoort het economisch kapitaal laag, wat te wijten is aan lage scores voor Ruimtelijke vestigingsvoorwaarden en Economische structuur. Bij het sociaal-cultureel kapitaal valt de voorraad Kunst en cultuur in negatieve zin op, evenals de voorraad Onderwijs. Bij het ecologisch kapitaal scoren de voorraden Lucht, Grondstoffen en Bodem en grondwater relatief goed. Een hele lage score vinden we terug bij de voorraad Natuur en landschap door het ontbreken van natuurgebied binnen de gemeentegrenzen.

Zwolle							Score: 147	Ranking: 8
<u>Ecologie</u>	Bodem en grondwater	Lucht	Oppervlaktewater	Natuur en landschap	Energie en klimaat	Grondstoffen		
41	35	67	55	10	30	49		
<u>Sociaal-cultureel</u>	Sociale samenhang	Participatie	Kunst en cultuur	Gezondheid	Veiligheid	Woonomgeving	Onderwijs	
58	69	52	58	51	64	64	46	
<u>Economie</u>	Arbeid	Ruimtelijke vestigingsvoorwaarden		Economische structuur	Infrastructuur/bereikbaarheid			
48	54	53		33	53			

De kapitalen zijn bij de gemeente Zwolle niet goed in evenwicht. Het ecologisch kapitaal blijft achter. Dat komt hoofdzakelijk door de voorraden Energie en klimaat en Natuur en landschap. Bij het economisch kapitaal scoort de voorraad Economische structuur aan de lage kant. De voorraden bij het sociaal-cultureel kapitaal laten over de gehele linie een positief beeld zien.

7 Discussie

Aan de hand van de resultaten zal nu worden nagegaan welke leerpunten hieruit volgen.

Zijn data beschikbaar?

Als eerste is het mogelijk gebleken een redelijke hoeveelheid data voor indicatoren van duurzame ontwikkeling van steden te verzamelen in Nederland. Met enige moeite en wellicht ook een beperkt extra budget kunnen contracten met databases worden gesloten om over de daar aanwezige bestanden voor dit doel periodiek te kunnen beschikken.

Is de ranking uitkomst herkenbaar en functioneel?

Met deze data en een vaste set doelen bleek het mogelijk de steden te ranken. Ondanks de bezwaren van ranking op basis van uniforme doelen geeft de uitkomst naar onze eerste indruk een redelijk beeld van de werkelijkheid. Daarbij blijven de inspanningen van overheden echter buiten beeld. De ranking kan bijdragen aan zaken als: een objectief beeld van de eigen positie als stad, meer onderling begrip, zicht bij het rijk op knelpunten en eventuele noodzaak voor aanvullend beleid, etc. Ook kan bij deze aanpak wetenschappelijk onderzoek naar bv overeenkomende oorzaken van succes en naar weerstanden tegen duurzame ontwikkeling worden mogelijk gemaakt. Het bezwaar van ranking is bijvoorbeeld dat steden die laag scoren door deze manier van ranken gedemotiveerd kunnen raken en hun heil zoeken in eenzijdiger benaderingen dan de integrale duurzame ontwikkeling.

Aan bepaalde bezwaren kan tegemoet gekomen worden door naast de ranking op basis van objectieve toestandsdata ook in kaart te brengen de inspanning die een stad zich getroost om duurzame ontwikkeling vorm te geven. De werkelijke en meer eerlijke maatstaf zou dan de combinatie van beide factoren zijn.

Wat te denken van ranking in EU verband?

Ranking lijkt meer kansen te bieden op nationaal dan op EU niveau. In de eerste plaats zal het in EU verband een enorme inspanning vergen om steden zover te krijgen data aan te leveren voor een voldoende omvangrijke en vergelijkbare set aan indicatoren. Het gaat hier om minstens ca. 50 indicatoren, die dan ook door de kleinere steden van bv 10.000 inwoners en meer moeten worden aangeleverd. In veel EU landen zijn er veel nog kleine steden en dorpen die hieraan niet zullen kunnen voldoen.

Wanneer aan dergelijke uitkomsten ook beleidsconsequenties zouden worden verbonden zullen manipulaties van data ook aan de orde kunnen komen en onderhandelingen zodanig compliceren dat de kans groot is dat deze weg niet wordt ingeslagen.

Ranking zou overigens als eerste bij de grootste steden in de EU een rol kunnen spelen, omdat deze zelf al hun weg naar Brussel hebben gevonden en mee kunnen spelen in het beïnvloeden van de mogelijkheden en beperkingen die de uitkomsten van het ranking instrument bieden.

Omdat de voordelen van het RFSC vooral bij de middengrote steden van 10.000 -100.000 inwoners zijn te verwachten zou ranking eventueel later op deze groep kunnen worden toegepast.

Meer in het algemeen lijken toegespitste beleidsinstrumenten voor de drie categorieën steden voor de hand te liggen: de grote steden van meer dan 100.000 inwoners, de middengrote steden van ca 10.000-100.000 inwoners en de resterende groep van kleine steden. Elk groep vraagt vanuit oogpunt van data verzameling en begeleiding bij het formuleren van doelen en middelen op het gebied van duurzame ontwikkeling een andere aanpak. Ranking zal voor de kleine steden in EU verband een brug te ver zijn.

Bijlage: factsheets indicatoren

Ecologisch kapitaal

Voorraad Bodem en grondwater

Indicator	Nr.	Bodemsanering
Ecologie		Bodem
Eis		De bodem is vrij van voor mens en natuur schadelijke verontreinigingen van antropogene oorsprong die de diverse functies belemmeren.
Omschrijving indicator		Het totaal niet-aangepakte spoedlocaties.
Relatie eis		De overheid streeft naar sanering van humane spoedlocaties en het minimaal in beeld hebben van alle overige spoedeisende bodemverontreinigingen voor eind 2015. Spoedeisende gevallen zijn die gevallen van bodemverontreiniging waarbij onacceptabel risico bestaat voor mens en/of milieu. Humane risico's worden weggenomen door saneringen of maatregelen (Tijdelijke beveiligingsmaatregelen (TBM)). Indien gekozen wordt voor TBM dan volgt totaalsanering bij ruimtelijke ontwikkelingen.
Eenheid		Aantal
Weging		50%
Richting		-
Norm Rood		> 750
Norm Oranje		200 - 750
Norm Groen		50 - 200
Norm Goud		< 50

Vergelijkende duurzaamheidsbeoordeling van de 25 grootste steden van Nederland

Waarden	Almere	-
	Amersfoort	143
	Amsterdam	43
	Apeldoorn	-
	Arnhem	88
	Breda	133
	Dordrecht	69
	Eindhoven	330
	Enschede	216
	Groningen	119
	Haarlem	27
	Haarlemmermeer	13
	Heerlen	174
	Leeuwarden	91
	Leiden	54
	Maastricht	80
	Nijmegen	45
	Rotterdam	300
	s-Gravenhage	757
	s-Hertogenbosch	67
	Tilburg	30
	Utrecht	316
	Zaanstad	317
	Zoetermeer	-
	Zwolle	144

Indicator	Nr.	Mesthoeveelheid	
Ecologie		Bodem	
Eis		De bodem is vrij van voor mens en natuur schadelijke verontreinigingen van antropogene oorsprong die de diverse functies belemmeren.	
Omschrijving indicator		De hoeveelheid mest in kilogram per gemeente.	
Relatie eis		De hoeveelheid mest in de bodem zegt iets over de mate waarin er verontreinigingen optreden in de gemeente.	
Eenheid		Kilogram	
Weging		50%	
Richting		-	
Norm Rood		> 500	
Norm Oranje		200 - 500	
Norm Groen		50 - 200	
Norm Goud		< 50	

Vergelijkende duurzaamheidsbeoordeling van de 25 grootste steden van Nederland

Waarden	Almere	130
	Amersfoort	450
	Amsterdam	340
	Apeldoorn	1870
	Arnhem	280
	Breda	890
	Dordrecht	50
	Eindhoven	50
	Enschede	90
	Groningen	340
	Haarlem	30
	Haarlemmermeer	250
	Heerlen	150
	Leeuwarden	770
	Leiden	20
	Maastricht	60
	Nijmegen	90
	Rotterdam	120
	s-Gravenhage	60
	s-Hertogenbosch	860
	Tilburg	870
	Utrecht	330
	Zaanstad	510
	Zoetermeer	160
	Zwolle	1380

Voorraad Lucht

Indicator	Nr.	Geluidsoverlast door verkeer	
Ecologie		Lucht	
Eis		Iedereen is tevreden met de woonomgeving waar hij of zij woont: veilig, aangenaam en gezond.	
Omschrijving indicator		Percentage bewoners dat geluidsoverlast door het verkeer ondervindt.	
Relatie eis		De overlast die mensen ervaren ten aanzien van geluid heeft een negatieve invloed op de gezondheid.	
Eenheid		Percentage	
Weging		33,33%	
Richting		-	
Norm Rood		> 18 %	
Norm Oranje		15 - 18 %	
Norm Groen		12 - 15 %	
Norm Goud		< 12%	

Vergelijkende duurzaamheidsbeoordeling van de 25 grootste steden van Nederland

Waarden	Almere	12
	Amersfoort	16,2
	Amsterdam	18,8
	Apeldoorn	14,3
	Arnhem	15,6
	Breda	16
	Dordrecht	15,9
	Eindhoven	15,5
	Enschede	11,8
	Groningen	13,7
	Haarlem	14,5
	Haarlemmermeer	14,5
	Heerlen	18,6
	Leeuwarden	10,8
	Leiden	15,9
	Maastricht	18,6
	Nijmegen	15,6
	Rotterdam	16,9
	s-Gravenhage	15,9
	s-Hertogenbosch	13,9
	Tilburg	16
	Utrecht	16,2
	Zaanstad	14,5
	Zoetermeer	15,9
	Zwolle	11,8

Indicator	Nr.	Concentratie NO_x	
Ecologie		Lucht	
Eis		De lucht is vrij van voor mens en natuur schadelijke verontreinigingen van antropogene oorsprong.	
Omschrijving indicator		De concentratie stikstofdioxide (NO _x) in de buitenlucht, berekend als jaargemiddelde.	
Relatie eis		NO _x bestaat uit een mengsel van NO en NO ₂ en deze komen veelal vrij bij verbrandingsprocessen en is daarmee een belangrijke indicator voor vervuiling veroorzaakt door gemotoriseerd verkeer. Stikstofoxiden dragen bij aan verschillende milieuproblemen: de ongewenste vorming van troposferisch ozon maar ook de depositie van stikstofoxiden en atmosferische volgproducten, zoals aerosolen die een aandeel leveren in de verzuring en vermesting van bodem en oppervlaktewater. De jaargemiddelde concentratie NO _x is in heel Nederland de afgelopen jaren langzaam gedaald. Momenteel schommelt de concentratie rond de wettelijke norm van 30 µg/m ³ voor de jaargemiddelde concentratie NO _x .	
Eenheid		Kilogram (x 1.000.000)	
Weging		33,33%	
Richting		-	
Norm Rood		> 3	
Norm Oranje		2 - 3	
Norm Groen		1 - 2	
Norm Goud		< 1	

Vergelijkende duurzaamheidsbeoordeling van de 25 grootste steden van Nederland

Waarden	Almere	2,06
	Amersfoort	1,4
	Amsterdam	8,60
	Apeldoorn	2,46
	Arnhem	2,04
	Breda	2,33
	Dordrecht	2,70
	Eindhoven	2,20
	Enschede	1,29
	Groningen	1,44
	Haarlem	0,72
	Haarlemmermeer	5,46
	Heerlen	0,99
	Leeuwarden	0,85
	Leiden	0,87
	Maastricht	2,80
	Nijmegen	3,04
	Rotterdam	31,15
	s-Gravenhage	2,52
	s-Hertogenbosch	1,59
	Tilburg	1,99
	Utrecht	4,51
	Zaanstad	1,16
	Zoetermeer	0,71
	Zwolle	1,72

Indicator	Nr.	Fijn stof
Ecologie		Lucht
Eis		De lucht is vrij van voor mens en natuur schadelijke verontreinigingen van antropogene oorsprong.
Omschrijving indicator		De concentratie fijn stof (PM ₁₀) in de buitenlucht, berekend als daggemiddelde.
Relatie eis		<p>De norm (grenswaarde) voor de concentratie fijn stof van 50 µg/m³ (daggemiddelde) zijn afkomstig uit de Wet milieubeheer. Deze norm gaat gelden per 1 juni 2011. De norm wordt gemonitord met de landelijke monitoringstool. Voor fijn stof zijn er geen concentratie waar beneden geen gezondheidseffecten worden gevonden. Daarom zullen er ook beneden de huidige grenswaarden voor fijn stof in de buitenlucht gezondheidseffecten te vinden zijn. Bij de gezondheidseffecten van fijn stof is ook niet aan te geven welke mensen dit precies betreft en waar deze mensen wonen. Wél is aannemelijk dat bij een hogere blootstellingsconcentratie en bij een grotere gevoeligheid (bijvoorbeeld bij oudere mensen met hart- en vaat-, en luchtweg- en longaandoeningen) het risico op gezondheidseffecten groter is. Bij luchtverontreiniging en fijn stof wordt vaak alleen maar over vroegtijdige sterfte gesproken. Het totaal aan gezondheidseffecten lijkt echter omvangrijker. Naast sterfte worden in onderzoeken ook effecten waargenomen als verergering van bestaande ziekten (aandoeningen van hart- en vaatstelsel- en luchtwegen en longen) en de hiermee verbonden toegenomen ziekenhuisopnames, toename van klachten en symptomen, en toegenomen verzuim op school en werk. Deze effecten komen op grotere schaal in de bevolking voor dan sterfte en dragen bij aan de totale ziektelast in de bevolking. Deze effecten zijn echter vaak minder goed te berekenen.</p> <p>De Wereldgezondheidsorganisatie adviseert voor fijn stof een concentratie van maximaal 20 µg/m³. De achtergrondconcentraties voor fijn stof in Midden-Brabant liggen tussen de 24 en 26 µg/m³. Met de stedelijke bijdrage erbij (2 tot 3 µg/m³ langs drukke wegen) komt de totale concentratie in Tilburg op 27 - 29 µg/m³. De daggemiddeldenorm mag volgens de wet niet meer dan 35 keer per jaar overschreden worden. Er is een statische relatie tussen daggemiddelde en jaargemiddelde. Wij kiezen gezien de schadelijkheid van fijn stof er voor om de daggemiddeldenorm niet te willen overschrijden. Dat leidt tot de onderstaande duurzaamheidskwalificaties.</p>
Eenheid		Kilogram (x 1.000.000)
Weging		33,33%
Richting		-
Norm Rood		> 0,3
Norm Oranje		0,2 - 0,3
Norm Groen		0,1 - 0,2
Norm Goud		< 0,1

Vergelijkende duurzaamheidsbeoordeling van de 25 grootste steden van Nederland

Waarden	Almere	0,13
	Amersfoort	0,14
	Amsterdam	0,97
	Apeldoorn	0,22
	Arnhem	0,17
	Breda	0,19
	Dordrecht	0,16
	Eindhoven	0,24
	Enschede	0,15
	Groningen	0,18
	Haarlem	0,10
	Haarlemmermeer	0,26
	Heerlen	0,10
	Leeuwarden	0,14
	Leiden	0,07
	Maastricht	0,19
	Nijmegen	0,17
	Rotterdam	2,67
	s-Gravenhage	0,24
	s-Hertogenbosch	0,17
	Tilburg	0,21
	Utrecht	0,28
	Zaanstad	0,25
	Zoetermeer	0,07
	Zwolle	0,13

Voorraad Oppervlaktewater

Indicator	Nr.	Ecologische toestand
Ecologie		Oppervlaktewater
Eis		Het oppervlaktewater is schoon.
Omschrijving indicator		Percentage overschrijdingen voor chemische toestand in oppervlaktewater.
Relatie eis		Het aandeel waterlichamen dat voldoet aan de eisen van de KRW voor chemische doelstellingen is de indicator die gemeten wordt om de verontreinigingen te meten in het oppervlaktewater.
Eenheid		Score
Weging		50%
Richting		+
Norm Rood		< 2,0
Norm Oranje		2,0 - 3,0
Norm Groen		3,0 - 4,5
Norm Goud		> 4,5

Vergelijkende duurzaamheidsbeoordeling van de 25 grootste steden van Nederland

Waarden	Almere	2,50
	Amersfoort	3,30
	Amsterdam	3,06
	Apeldoorn	3,17
	Arnhem	3,67
	Breda	2,43
	Dordrecht	2,71
	Eindhoven	2,79
	Enschede	3,22
	Groningen	2,75
	Haarlem	2,88
	Haarlemmermeer	2,44
	Heerlen	-
	Leeuwarden	2,73
	Leiden	2,83
	Maastricht	-
	Nijmegen	3,67
	Rotterdam	2,54
	s-Gravenhage	1,92
	s-Hertogenbosch	2,73
	Tilburg	2,31
	Utrecht	3,31
	Zaanstad	2,38
	Zoetermeer	2,65
	Zwolle	2,74

Indicator	Nr.	Chemische toestand
Ecologie		Oppervlaktewater
Eis		Het oppervlaktewater is schoon.
Omschrijving indicator		Percentage overschrijdingen voor ecologische toestand in oppervlaktewater.
Relatie eis		Het aandeel waterlichamen dat voldoet aan de eisen van de KRW voor ecologische doelstellingen is de indicator die gemeten wordt om de verontreinigingen te meten in het oppervlaktewater.
Eenheid		Score
Weging		50%
Richting		+
Norm Rood		< 2,0
Norm Oranje		2,0 - 3,0
Norm Groen		3,0 - 4,5
Norm Goud		> 4,5

Vergelijkende duurzaamheidsbeoordeling van de 25 grootste steden van Nederland

Waarden	Almere	-
	Amersfoort	3,38
	Amsterdam	3,17
	Apeldoorn	-
	Arnhem	3,67
	Breda	3,33
	Dordrecht	-
	Eindhoven	3,58
	Enschede	3,44
	Groningen	3,11
	Haarlem	-
	Haarlemmermeer	-
	Heerlen	-
	Leeuwarden	3,79
	Leiden	-
	Maastricht	-
	Nijmegen	3,67
	Rotterdam	-
	s-Gravenhage	-
	s-Hertogenbosch	3,15
	Tilburg	3,25
	Utrecht	3,85
	Zaanstad	2,44
	Zoetermeer	3,67
	Zwolle	3,94

Voorraad Natuur en Landschap

Indicator	Nr.	Totale oppervlakte natuur	
Ecologie		Natuur en landschap	
Eis		Het robuuste natuurlijke netwerk moet zoveel mogelijk in stand worden gehouden en zo mogelijk versterkt.	
Omschrijving indicator		Het totale oppervlakte natuur in hectare	
Relatie eis		Het ecologisch netwerk bestaat uit gebieden en verbindingen. De gebieden worden gevormd door oppervlakten EHS en overige natuur. Zowel oppervlakte als verbindingen zijn van belang.	
Eenheid		Hectare	
Weging		33,33%	
Richting		+	
Norm Rood		< 5.000	
Norm Oranje		5.000 - 10.000	
Norm Groen		10.000 - 25.000	
Norm Goud		> 25.000	

Vergelijkende duurzaamheidsbeoordeling van de 25 grootste steden van Nederland

Waarden	Almere	24877
	Amersfoort	6378
	Amsterdam	21944
	Apeldoorn	34113
	Arnhem	10153
	Breda	12915
	Dordrecht	9945
	Eindhoven	8884
	Enschede	14275
	Groningen	8369
	Haarlem	3212
	Haarlemmermeer	18528
	Heerlen	4550
	Leeuwarden	8410
	Leiden	2316
	Maastricht	6006
	Nijmegen	5753
	Rotterdam	30422
	s-Gravenhage	9820
	s-Hertogenbosch	9126
	Tilburg	11915
	Utrecht	9932
	Zaanstad	8304
	Zoetermeer	3706
	Zwolle	11928

Indicator	Nr.	Aandeel bos en natuurlijk terrein	
Ecologie		Natuur en landschap	
Eis		Het robuuste natuurlijke netwerk moet zoveel mogelijk in stand worden gehouden en zo mogelijk versterkt.	
Omschrijving indicator		Het percentage bos en natuurlijk terrein als aandeel op de totale oppervlakte van de gemeente.	
Relatie eis		Het aandeel bos en natuurlijk terrein zegt iets over de robuustheid van het natuurlijk netwerk.	
Eenheid		Percentage	
Weging		33,33%	
Richting		+	
Norm Rood		< 5%	
Norm Oranje		5 - 10%	
Norm Groen		10 - 15%	
Norm Goud		> 15%	

Vergelijkende duurzaamheidsbeoordeling van de 25 grootste steden van Nederland

Waarden	Almere	13,4
	Amersfoort	7,8
	Amsterdam	2
	Apeldoorn	57,1
	Arnhem	34,8
	Breda	11,2
	Dordrecht	13,3
	Eindhoven	11,4
	Enschede	16,4
	Groningen	3,6
	Haarlem	1,5
	Haarlemmermeer	0,5
	Heerlen	10,5
	Leeuwarden	3,3
	Leiden	1
	Maastricht	4,2
	Nijmegen	4,2
	Rotterdam	2,6
	s-Gravenhage	10,1
	s-Hertogenbosch	5,2
	Tilburg	15,8
	Utrecht	2
	Zaanstad	5,6
	Zoetermeer	1,2
	Zwolle	3,7

Indicator	Nr.	Tevredenheid groen om de stad	
Ecologie		Natuur en landschap	
Eis		Het robuuste natuurlijke netwerk moet zoveel mogelijk in stand worden gehouden en zo mogelijk versterkt.	
Omschrijving indicator		Percentage van de respondenten dat tevreden is met het groen om de stad.	
Relatie eis		De tevredenheid groen in en om de stad geeft aan in hoeverre het natuurlijk netwerk in de directe omgeving van de gemeente aan de wensen van de bevolking voldoet.	
Eenheid		Percentage	
Weging		33,33%	
Richting		+	
Norm Rood		< 50%	
Norm Oranje		50% - 60%	
Norm Groen		60% - 70%	
Norm Goud		> 70%	

Vergelijkende duurzaamheidsbeoordeling van de 25 grootste steden van Nederland

Waarden	Almere	-
	Amersfoort	76,53%
	Amsterdam	50,35%
	Apeldoorn	-
	Arnhem	72,51%
	Breda	64,05%
	Dordrecht	63,19%
	Eindhoven	57,15%
	Enschede	70,88%
	Groningen	63,73%
	Haarlem	71,02%
	Haarlemmermeer	-
	Heerlen	61,94%
	Leeuwarden	58,87%
	Leiden	65,85%
	Maastricht	66,61%
	Nijmegen	65,67%
	Rotterdam	47,12%
	s-Gravenhage	62,19%
	s-Hertogenbosch	60,51%
	Tilburg	53,60%
	Utrecht	44,18%
	Zaanstad	57,54%
	Zoetermeer	-
	Zwolle	-

Voorraad Energie en klimaat

Indicator	Nr.	Warmte
Ecologie		Energie en klimaat
Eis		De gemeente is klimaatneutraal.
Omschrijving indicator		Percentage huishoudens dat warmte geleverd krijgt uit stads-, blok- of duurzame verwarming
Relatie eis		In huishoudens wordt voor verwarming en warm tapwater relatief laagwaardige warmte gebruikt. In plaats van deze warmte direct uit gas op te wekken kan stads-, blok- of duurzame verwarming worden ingezet. Door het nuttig gebruik van deze restwarmte wordt energie efficiënter en daarmee duurzamer gebruikt.
Eenheid		Percentage
Weging		25%
Richting		+
Norm Rood		< 5 %
Norm Oranje		5% - 10 %
Norm Groen		10 - 20 %
Norm Goud		> 20 %

Vergelijkende duurzaamheidsbeoordeling van de 25 grootste steden van Nederland

Waarden	Almere	57
	Amersfoort	0
	Amsterdam	0
	Apeldoorn	0
	Arnhem	0
	Breda	16
	Dordrecht	0
	Eindhoven	0
	Enschede	10
	Groningen	0
	Haarlem	0
	Haarlemmermeer	0
	Heerlen	0
	Leeuwarden	0
	Leiden	14
	Maastricht	0
	Nijmegen	0
	Rotterdam	13
	s-Gravenhage	6
	s-Hertogenbosch	0
	Tilburg	25
	Utrecht	21
	Zaanstad	0
	Zoetermeer	5
	Zwolle	0

Indicator	Nr.	Gemiddeld elektriciteitsverbruik woningen	
Economie		Energie en klimaat	
Eis		De gemeente is klimaatneutraal.	
Omschrijving indicator		Gemiddeld elektriciteitsverbruik woningen	
Relatie eis		<p>Het beleidsprogramma 'schoon en zuinig' geeft de nationale ambities weer van het kabinet t.a.v. energiebesparing, duurzame energie en de opslag van CO₂. Jaarlijks moet er 2% bespaard worden op het totaal verbruik aan primaire energiedragers.</p> <p>Let op: In deze indicator wordt geen rekening gehouden met groene stroom.</p>	
Eenheid		Kwh	
Weging		25%	
Richting		-	
Norm Rood		> 3.500	
Norm Oranje		3.000 - 3.500	
Norm Groen		2.500 - 3.000	
Norm Goud		< 2.500	

Vergelijkende duurzaamheidsbeoordeling van de 25 grootste steden van Nederland

Waarden	Almere	3.650
	Amersfoort	3.200
	Amsterdam	2.350
	Apeldoorn	3.400
	Arnhem	2.850
	Breda	3.300
	Dordrecht	3.050
	Eindhoven	3.100
	Enschede	3.200
	Groningen	2.600
	Haarlem	2.850
	Haarlemmermeer	3.650
	Heerlen	3.100
	Leeuwarden	2.700
	Leiden	2.800
	Maastricht	3.050
	Nijmegen	2.900
	Rotterdam	2.700
	s-Gravenhage	2.700
	s-Hertogenbosch	3.300
	Tilburg	3.100
	Utrecht	2.750
	Zaanstad	3.050
	Zoetermeer	3.400
	Zwolle	3.050

Indicator	Nr.	Gemiddeld gasverbruik woningen	
Economie		Energie en klimaat	
Eis		De gemeente is klimaatneutraal.	
Omschrijving indicator		Gemiddeld gasverbruik woningen.	
Relatie eis		Het beleidsprogramma 'schoon en zuinig' geeft de nationale ambities weer van het kabinet t.a.v. energiebesparing, duurzame energie en de opslag van CO2. Jaarlijks moet er 2% bespaard worden op het totaal verbruik aan primaire energiedragers. Let op: In deze indicator wordt geen rekening gehouden met groen gas.	
Eenheid		Percentage	
Weging		25%	
Richting		-	
Norm Rood		> 1.500	
Norm Oranje		1.250 - 1.500	
Norm Groen		1.000 - 1.250	
Norm Goud		< 1.000	

Vergelijkende duurzaamheidsbeoordeling van de 25 grootste steden van Nederland

Waarden	Almere	550
	Amersfoort	1.450
	Amsterdam	1.150
	Apeldoorn	1.750
	Arnhem	1.400
	Breda	1.400
	Dordrecht	1.450
	Eindhoven	1.500
	Enschede	1.450
	Groningen	1.450
	Haarlem	1.500
	Haarlemmermeer	1.500
	Heerlen	1.600
	Leeuwarden	1.450
	Leiden	1.250
	Maastricht	1.600
	Nijmegen	1.500
	Rotterdam	1.100
	s-Gravenhage	1.350
	s-Hertogenbosch	1.550
	Tilburg	1.600
	Utrecht	1.100
	Zaanstad	1.500
	Zoetermeer	1.300
	Zwolle	1.500

Indicator	Nr.	Emissie CO2	
Economie		Energie en klimaat	
Eis		De gemeente is klimaatneutraal.	
Omschrijving indicator		Uitstoot CO2 in kilogram (x 1.000.000)	
Relatie eis		De CO2-emissie is voor een groot deel verantwoordelijk voor het broeikas effect. Het overgrote deel van het energieverbruik is, zeker hier in Nederland, gebaseerd op het verbruik van fossiele brandstoffen zodat de CO2-emissie in grote lijnen overeenkomt met het feitelijke energieverbruik. In het Kyoto-verdrag is overeen gekomen dat de emissie van broeikasgassen in 2010 6% lager zal zijn dan in 1990. Het beleid van de landelijke overheid gaat ervan uit dat deze reductie voor een groot deel zal worden gerealiseerd bij andere broeikasgassen dan CO2 en dat 50% van de beleidsdoelstelling in het buitenland zal worden gerealiseerd. Om aan de verplichtingen van Kyoto te voldoen mag daarom de CO2-emissie constant blijven op het niveau van 2000.	
Eenheid		Kilogram (x 1.000.000)	
Weging		25%	
Richting		-	
Norm Rood		> 2000	
Norm Oranje		1000 - 2000	
Norm Groen		500 - 1000	
Norm Goud		< 500	

Vergelijkende duurzaamheidsbeoordeling van de 25 grootste steden van Nederland

Waarden	Almere	1052
	Amersfoort	663
	Amsterdam	8138
	Apeldoorn	932
	Arnhem	944
	Breda	980
	Dordrecht	1047
	Eindhoven	1040
	Enschede	705
	Groningen	921
	Haarlem	429
	Haarlemmermeer	1789
	Heerlen	667
	Leeuwarden	473
	Leiden	557
	Maastricht	1502
	Nijmegen	3310
	Rotterdam	29369
	s-Gravenhage	1716
	s-Hertogenbosch	805
	Tilburg	924
	Utrecht	2677
	Zaanstad	567
	Zoetermeer	412
	Zwolle	1055

Voorraad Grondstoffen

Indicator	Nr.	Hoeveelheid huishoudelijk afval
Ecologie		Grondstoffen
Eis		Minimalisatie benodigde grondstoffen voor producten (door hergebruik)
Omschrijving indicator		De gemiddeld hoeveelheid huishoudelijk per inwoner.
Relatie eis		Voor bedrijven vormen naast arbeid, kapitaal en kennis ook grond- en hulpstoffen belangrijke input voor het productieproces. Waar het gaat om grond- en hulpstoffen kan vastgesteld worden dat deze in toenemende mate niet dan wel tegen hoge kosten (moeilijk winbaar, schaars) beschikbaar zijn. Vandaar dat er in toenemende mate aandacht is voor het gebruik van nieuwe materialen ter vervanging van deze schaarse, uitputbare inputs, het zuiniger gebruiken van de beschikbare voorraden en het hergebruiken van materialen.
Eenheid		Kilogram
Weging		25%
Richting		-
Norm Rood		> 575
Norm Oranje		525 - 575
Norm Groen		475 - 525
Norm Goud		< 475

Vergelijkende duurzaamheidsbeoordeling van de 25 grootste steden van Nederland

Waarden	Almere	523
	Amersfoort	555
	Amsterdam	464
	Apeldoorn	475
	Arnhem	548
	Breda	615
	Dordrecht	568
	Eindhoven	562
	Enschede	477
	Groningen	458
	Haarlem	506
	Haarlemmermeer	527
	Heerlen	573
	Leeuwarden	551
	Leiden	494
	Maastricht	470
	Nijmegen	479
	Rotterdam	539
	s-Gravenhage	495
	s-Hertogenbosch	632
	Tilburg	463
	Utrecht	452
	Zaanstad	-
	Zoetermeer	485
	Zwolle	546

Indicator	Nr.	GFT-afval
Ecologie		Grondstoffen
Eis		Minimalisatie benodigde grondstoffen voor producten (door hergebruik)
Omschrijving indicator		Kilogram GFT-afval per inwoner.
Relatie eis		Het apart inzamelen van GFT-afval zorgt voor betere mogelijkheden met betrekking tot recycling.
Eenheid		Kilogram
Weging		25%
Richting		+
Norm Rood		< 30
Norm Oranje		30 - 65
Norm Groen		65 - 100
Norm Goud		> 100

Vergelijkende duurzaamheidsbeoordeling van de 25 grootste steden van Nederland

Waarden	Almere	39
	Amersfoort	73
	Amsterdam	1
	Apeldoorn	118
	Arnhem	59
	Breda	70
	Dordrecht	53
	Eindhoven	85
	Enschede	76
	Groningen	11
	Haarlem	42
	Haarlemmermeer	40
	Heerlen	104
	Leeuwarden	84
	Leiden	68
	Maastricht	74
	Nijmegen	27
	Rotterdam	95
	s-Gravenhage	91
	s-Hertogenbosch	-
	Tilburg	48
	Utrecht	28
	Zaanstad	56
	Zoetermeer	56
	Zwolle	70

Indicator	Nr.	Oud papier en karton
Ecologie		Grondstoffen
Eis		Minimalisatie benodigde grondstoffen voor producten (door hergebruik)
Omschrijving indicator		Kilogram oud papier en karton per inwoner.
Relatie eis		Het apart inzamelen van oud papier en karton zorgt voor betere mogelijkheden met betrekking tot recycling.
Eenheid		Kilogram
Weging		25%
Richting		+
Norm Rood		< 40
Norm Oranje		40 - 55
Norm Groen		55 - 70
Norm Goud		> 70

Vergelijkende duurzaamheidbeoordeling van de 25 grootste steden van Nederland

Waarden	Almere	53
	Amersfoort	60
	Amsterdam	30
	Apeldoorn	78
	Arnhem	41
	Breda	77
	Dordrecht	61
	Eindhoven	64
	Enschede	46
	Groningen	23
	Haarlem	56
	Haarlemmermeer	46
	Heerlen	61
	Leeuwarden	71
	Leiden	65
	Maastricht	73
	Nijmegen	80
	Rotterdam	79
	s-Gravenhage	61
	s-Hertogenbosch	28
	Tilburg	55
	Utrecht	41
	Zaanstad	-
	Zoetermeer	58
	Zwolle	63

Indicator	Nr.	Verpakkingsglas
Ecologie		Grondstoffen
Eis		Minimalisatie benodigde grondstoffen voor producten (door hergebruik)
Omschrijving indicator		Kilogram verpakkingsglas per inwoner.
Relatie eis		Het apart inzamelen van verpakkingsglas zorgt voor betere mogelijkheden met betrekking tot recycling.
Eenheid		Kilogram
Weging		25%
Richting		+
Norm Rood		≤ 15
Norm Oranje		15 - 20
Norm Groen		20 - 25
Norm Goud		> 25

Vergelijkende duurzaamheidsbeoordeling van de 25 grootste steden van Nederland

Waarden	Almere	17
	Amersfoort	18
	Amsterdam	21
	Apeldoorn	23
	Arnhem	19
	Breda	26
	Dordrecht	18
	Eindhoven	19
	Enschede	15
	Groningen	15
	Haarlem	20
	Haarlemmermeer	2
	Heerlen	23
	Leeuwarden	19
	Leiden	20
	Maastricht	20
	Nijmegen	29
	Rotterdam	34
	s-Gravenhage	24
	s-Hertogenbosch	11
	Tilburg	17
	Utrecht	15
	Zaanstad	23
	Zoetermeer	20
	Zwolle	18

Sociaal-cultureel kapitaal

Voorraad Sociale samenhang en identiteit

Indicator	Nr.	Arme huishoudens
Sociaal-cultureel		Sociale samenhang
Eis		Er is armoede noch uitsluiting.
Omschrijving indicator		Het percentage van de bevolking in de bijstand.
Relatie eis		Armoede is een situatie waarin men door een veelheid van oorzaken terecht kan komen (bijv. door ziekte, werkloosheid, overlijden partner). De mate waarin een gemeenschap in staat is het aantal huishoudens dat onder een sociaal aanvaardbaar minimum zit, beperkt te houden is een indicatie van de solidariteit van die samenleving met sociaal zwakkeren.
Eenheid		Percentage
Weging		100%
Richting		-
Norm Rood		> 3,5%
Norm Oranje		2,5% - 3,5%
Norm Groen		1,5% - 2,5%
Norm Goud		< 1,5%

Vergelijkende duurzaamheidsbeoordeling van de 25 grootste steden van Nederland

Waarden	Almere	1,74%
	Amersfoort	1,33%
	Amsterdam	4,00%
	Apeldoorn	1,35%
	Arnhem	3,28%
	Breda	1,80%
	Dordrecht	2,38%
	Eindhoven	2,25%
	Enschede	2,77%
	Groningen	3,93%
	Haarlem	1,52%
	Haarlemmermeer	0,77%
	Heerlen	3,96%
	Leeuwarden	3,32%
	Leiden	2,00%
	Maastricht	2,27%
	Nijmegen	2,90%
	Rotterdam	4,70%
	s-Gravenhage	3,10%
	s-Hertogenbosch	1,71%
	Tilburg	2,09%
	Utrecht	1,96%
	Zaanstad	1,46%
	Zoetermeer	1,53%
	Zwolle	1,76%

Voorraad Participatie

Indicator	Nr.	Langdurige werkloosheid
Sociaal-cultureel		Participatie
Eis		Burgers zijn in staat om zich economisch staande te houden.
Omschrijving indicator		Met langdurige werkloosheid wordt bedoeld het aandeel niet-werkende werkzoekenden op de gehele beroepsbevolking dat langer dan drie jaar werkzoekend is.
Relatie eis		Langdurige werkloosheid is zowel vanuit economisch als sociaal oogpunt onwenselijk. Binnen de voorraad Participatie is deze langdurige werkloosheid om twee redenen als indicator opgenomen. Allereerst geeft het een indicatie over hoe solidair de samenleving is. In een solidaire samenleving mag langdurige werkloosheid niet voorkomen. Daarnaast gaat langdurige werkloosheid ook hand in hand met een aantal andere maatschappelijk onacceptabele problemen, zoals armoede en sociale uitsluiting. Naarmate de werkloosheid langer duurt, wordt het risico om sociaal geïsoleerd te raken groter. De indicator langdurige werkloosheid weerspiegelt niet alleen de mate van solidariteit van een samenleving. De indicator wordt sterk bepaald door conjuncturele schommelingen en dient daarom geïnterpreteerd te worden in het licht van andere werkloosheid- en werkgelegenheidscijfers.
Eenheid		Percentage
Weging		50%
Richting		-
Norm Rood		> 2,5%
Norm Oranje		2,0% - 2,5%
Norm Groen		1,5% - 2,0%
Norm Goud		< 1,5%

Vergelijkende duurzaamheidsbeoordeling van de 25 grootste steden van Nederland

Waarden	Almere	1,7
	Amersfoort	1,3
	Amsterdam	3,3
	Apeldoorn	1,5
	Arnhem	4,3
	Breda	2,4
	Dordrecht	1,3
	Eindhoven	2,3
	Enschede	4,4
	Groningen	3,4
	Haarlem	2,2
	Haarlemmermeer	0,6
	Heerlen	5,2
	Leeuwarden	2,9
	Leiden	2,1
	Maastricht	4,6
	Nijmegen	3,2
	Rotterdam	5,8
	s-Gravenhage	2,5
	s-Hertogenbosch	1,6
	Tilburg	1,9
	Utrecht	1,8
	Zaanstad	2,4
	Zoetermeer	1,8
	Zwolle	1,3

Indicator	Nr.	Opkomstpercentage verkiezingen
Sociaal-cultureel		Participatie
Eis		De burger beantwoordt aan de (morele) plicht om gebruik te maken van de zeggenschap in politieke besluitvorming.
Omschrijving indicator		Het percentage van de mensen dat op komt dagen bij de gemeenteraadsverkiezingen.
Relatie eis		Deze indicator geeft inzicht in de (morele) plicht van burgers om gebruik te maken van de zeggenschap in politieke besluitvorming. Er is voor deze indicator uitgegaan van de verkiezingen voor de gemeenteraad.
Eenheid		Percentage
Weging		50%
Richting		+
Norm Rood		< 50%
Norm Oranje		50% - 55%
Norm Groen		55% - 60%
Norm Goud		> 60%

Vergelijkende duurzaamheidsbeoordeling van de 25 grootste steden van Nederland

Waarden	Almere	58,99 %
	Amersfoort	57,84 %
	Amsterdam	52,56 %
	Apeldoorn	52,90 %
	Arnhem	47,30 %
	Breda	48,09 %
	Dordrecht	50,83 %
	Eindhoven	43,59 %
	Enschede	45,17 %
	Groningen	54,21 %
	Haarlem	53,03 %
	Haarlemmermeer	50,83 %
	Heerlen	43,91 %
	Leeuwarden	50,04 %
	Leiden	55,73 %
	Maastricht	49,42 %
	Nijmegen	54,60 %
	Rotterdam	47,90 %
	s-Gravenhage	52,90 %
	s-Hertogenbosch	49,53 %
	Tilburg	44,89 %
	Utrecht	52,55 %
	Zaanstad	49,76 %
	Zoetermeer	50,60 %
	Zwolle	54,31 %

Voorraad Kunst en cultuur

Indicator	Nr.	Cultureel aanbod
Sociaal-cultureel		Kunst en cultuur
Eis		Het culturele aanbod is groot evenals de diversiteit
Omschrijving indicator		Gemiddelde rank voor theatervoorstellingen, klassieke concerten, popconcerten en evenementen.
Relatie eis		De Atlas voor Gemeenten doet ieder jaar onderzoek naar het culturele aanbod in de 50 grootste gemeenten. Daarbij wordt gekeken naar het aantal voorstellingen en concerten in 3 categorieën: theater, klassieke muziek en popmuziek. Daarnaast kijken we naar het aantal evenementen. Het culturele aanbod per gemeente is gecorrigeerd voor het aantal inwoners.
Eenheid		Rank
Weging		33,33%
Richting		-
Norm Rood		> 20
Norm Oranje		16 - 20
Norm Groen		6 - 15
Norm Goud		1 - 5

Vergelijkende duurzaamheidsbeoordeling van de 25 grootste steden van Nederland

Waarden	Almere	19,0
	Amersfoort	20,5
	Amsterdam	2,5
	Apeldoorn	19,0
	Arnhem	7,3
	Breda	18,0
	Dordrecht	20,0
	Eindhoven	8,8
	Enschede	15,0
	Groningen	6,8
	Haarlem	12,3
	Haarlemmermeer	20,8
	Heerlen	15,5
	Leeuwarden	11,8
	Leiden	10,3
	Maastricht	10,3
	Nijmegen	11,0
	Rotterdam	11,3
	s-Gravenhage	8,0
	s-Hertogenbosch	6,8
	Tilburg	17,0
	Utrecht	4,5
	Zaanstad	23,3
	Zoetermeer	19,8
	Zwolle	6,0

Indicator	Nr.	Monumenten
Sociaal-cultureel		Kunst en cultuur
Eis		Het culturele erfgoed wordt beschermd en versterkt.
Omschrijving indicator		Gemiddelde rank voor rijks- en archeologische monumenten.
Relatie eis		Om zicht te krijgen op de staat waarin het onroerende culturele erfgoed zich bevindt hebben we een indicator opgenomen die inzicht geeft in de kwaliteit van de monumenten.
Eenheid		Rank
Weging		33,33%
Richting		-
Norm Rood		> 20
Norm Oranje		16 - 20
Norm Groen		6 - 15
Norm Goud		1 - 5

Vergelijkende duurzaamheidsbeoordeling van de 25 grootste steden van Nederland

Waarden	Almere	25
	Amersfoort	13
	Amsterdam	1
	Apeldoorn	19
	Arnhem	16
	Breda	11
	Dordrecht	7
	Eindhoven	22
	Enschede	21
	Groningen	8
	Haarlem	5
	Haarlemmermeer	23
	Heerlen	20
	Leeuwarden	9
	Leiden	4
	Maastricht	2
	Nijmegen	18
	Rotterdam	14
	s-Gravenhage	6
	s-Hertogenbosch	10
	Tilburg	17
	Utrecht	3
	Zaanstad	15
	Zoetermeer	24
	Zwolle	12

Indicator	Nr.	Musea
Sociaal-cultureel		Kunst en cultuur
Eis		Het cultureel erfgoed wordt beschermd en versterkt.
Omschrijving indicator		Het aantal musea in de gemeente gebaseerd op de data van de Nederlandse Museumvereniging. Er is gekeken naar het aantal musea per 10.000 inwoners.
Relatie eis		Voor deze indicator is gekeken naar het aantal musea in de gemeente. Het aantal musea geeft mede aan in hoeverre het cultureel erfgoed wordt beschermd in een gemeente.
Eenheid		Aantal
Weging		33,33%
Richting		-
Norm Rood		< 0,3
Norm Oranje		0,3 - 0,5
Norm Groen		0,5 - 0,8
Norm Goud		> 0,8

Vergelijkende duurzaamheidsbeoordeling van de 25 grootste steden van Nederland

Waarden	Almere	0,05
	Amersfoort	0,45
	Amsterdam	0,86
	Apeldoorn	0,61
	Arnhem	0,76
	Breda	0,29
	Dordrecht	0,38
	Eindhoven	0,26
	Enschede	0,26
	Groningen	0,38
	Haarlem	0,94
	Haarlemmermeer	0,28
	Heerlen	0,50
	Leeuwarden	0,64
	Leiden	1,28
	Maastricht	0,76
	Nijmegen	0,49
	Rotterdam	0,44
	s-Gravenhage	0,54
	s-Hertogenbosch	0,44
	Tilburg	0,32
	Utrecht	0,53
	Zaanstad	0,76
	Zoetermeer	0,17
	Zwolle	0,47

Voorraad Gezondheid

Indicator	Nr.	Chronisch zieken
Sociaal-cultureel		Gezondheid
Eis		De burgers zijn lichamelijk en geestelijk gezond
Omschrijving indicator		Het percentage burgers dat minimaal te maken heeft met één chronische aandoening die is vastgesteld door een arts.
Relatie eis		Een chronische aandoening is een ziekte die lange tijd voortduurt, regelmatig terugkomt en over het algemeen niet door vaccins wordt verhinderd of door medicijnen wordt genezen. Steeds meer mensen krijgen een chronische ziekte of een combinatie van chronische ziekten, dit wordt mede toegeschreven aan de vergrijzing en de toename van ongezonde leefstijlgewoontes. De chronische ziekten neigen bovendien naarmate de leeftijd vordert meer voor te komen. Circa negen op de tien personen ouder dan 65 jaar heeft minstens één chronische ziekte.
Eenheid		Percentage
Weging		20%
Richting		-
Norm Rood		> 50%
Norm Oranje		40% - 50%
Norm Groen		30% - 40%
Norm Goud		< 30%

Vergelijkende duurzaamheidsbeoordeling van de 25 grootste steden van Nederland

Waarden	Almere	57
	Amersfoort	46
	Amsterdam	25
	Apeldoorn	?
	Arnhem	?
	Breda	34
	Dordrecht	32
	Eindhoven	36
	Enschede	28
	Groningen	37
	Haarlem	49
	Haarlemmermeer	46
	Heerlen	46
	Leeuwarden	32
	Leiden	38
	Maastricht	52
	Nijmegen	?
	Rotterdam	58
	s-Gravenhage	43
	s-Hertogenbosch	38
	Tilburg	40
	Utrecht	50
	Zaanstad	52
	Zoetermeer	47
	Zwolle	?

Indicator	Nr.	Beoordeling eigen gezondheid	
Sociaal-cultureel		Gezondheid	
Eis		De bevolking voelt zich gezond.	
Omschrijving indicator		Het percentage van de bevolking dat de eigen gezondheid als matig tot slecht beoordeelt.	
Relatie eis		Om de eis te toetsen of de bevolking zich gezond voelt moeten we afgaan op de subjectieve perceptie van de gezondheid. Het gaat hier om de subjectieve ervaring van de eigen gezondheidstoestand. De bevolking dient niet alleen gezond te zijn maar zich ook gezond te voelen. De gegevens over de gezondheid van de Brabanders komen uit GGD onderzoeken.	
Eenheid		Percentage	
Weging		20%	
Richting		-	
Norm Rood		> 20%	
Norm Oranje		15% - 20%	
Norm Groen		10% - 15%	
Norm Goud		< 10%	

Vergelijkende duurzaamheidsbeoordeling van de 25 grootste steden van Nederland

Waarden	Almere	15
	Amersfoort	10
	Amsterdam	21
	Apeldoorn	11
	Arnhem	?
	Breda	11
	Dordrecht	15
	Eindhoven	13
	Enschede	11
	Groningen	12
	Haarlem	11
	Haarlemmermeer	7
	Heerlen	19
	Leeuwarden	13
	Leiden	9
	Maastricht	18
	Nijmegen	10
	Rotterdam	14
	s-Gravenhage	20
	s-Hertogenbosch	9
	Tilburg	13
	Utrecht	11
	Zaanstad	12
	Zoetermeer	10
	Zwolle	10

Indicator	Nr.	Aantal huisartspraktijken binnen 3 km.	
Sociaal-cultureel		Gezondheid	
Eis		De gezondheidszorg is van goede kwaliteit en toegankelijk voor iedereen; inclusief preventie en nazorg	
Omschrijving indicator		Het aantal huisartspraktijken binnen 3 km.	
Relatie eis		Het aantal huisartsen zegt iets over de dichtheid van de gezondheidszorg in de diverse gemeenten. Te meer omdat er naar de afstand van drie kilometer is gekeken.	
Eenheid		Aantal	
Weging		20%	
Richting		+	
Norm Rood		< 10	
Norm Oranje		10 - 15	
Norm Groen		15 - 20	
Norm Goud		> 20	

Vergelijkende duurzaamheidsbeoordeling van de 25 grootste steden van Nederland

Waarden	Almere	6,7
	Amersfoort	10,8
	Amsterdam	37,3
	Apeldoorn	13,1
	Arnhem	13,8
	Breda	10,3
	Dordrecht	14,6
	Eindhoven	13,6
	Enschede	14,9
	Groningen	16,8
	Haarlem	19,8
	Haarlemmermeer	8,9
	Heerlen	11,2
	Leeuwarden	18,0
	Leiden	25,5
	Maastricht	14,4
	Nijmegen	13,4
	Rotterdam	21,9
	s-Gravenhage	39,6
	s-Hertogenbosch	7,7
	Tilburg	16,4
	Utrecht	16,8
	Zaanstad	11,1
	Zoetermeer	10,5
	Zwolle	8,2

Indicator	Nr.	Risikant gedrag
Sociaal-cultureel		Gezondheid
Eis		Iedereen neemt een eigen verantwoordelijkheid voor een gezonde leefstijl
Omschrijving indicator		Het percentage mensen dat risikant gedrag vertoont dat schadelijk is voor de gezondheid. Onder risikant gedrag wordt verstaan: roken, excessief drinken en sterk overgewicht.
Relatie eis		Deze indicator zegt iets over hoe mensen invulling geven aan de eis "Iedereen neemt een eigen verantwoordelijkheid voor een gezonde leefstijl". De indicator risikant gedrag is opgebouwd uit drie onderliggende indicatoren te weten: <ul style="list-style-type: none"> • Zware rokers • (Zeer) excessieve drinkers • Sterk overgewicht
Eenheid		Score
Weging		20%
Richting		-
Norm Rood		> 80
Norm Oranje		75 - 80
Norm Groen		70 - 75
Norm Goud		< 70

Vergelijkende duurzaamheidsbeoordeling van de 25 grootste steden van Nederland

Waarden	Almere	70,0
	Amersfoort	65,0
	Amsterdam	77,0
	Apeldoorn	65,5
	Arnhem	-
	Breda	79,0
	Dordrecht	66,5
	Eindhoven	70,0
	Enschede	73,0
	Groningen	70,0
	Haarlem	69,0
	Haarlemmermeer	68,0
	Heerlen	83,2
	Leeuwarden	102,0
	Leiden	76,0
	Maastricht	80,0
	Nijmegen	67,5
	Rotterdam	69,0
	s-Gravenhage	75,0
	s-Hertogenbosch	72,0
	Tilburg	74,0
	Utrecht	54,0
	Zaanstad	74,0
	Zoetermeer	74,0
	Zwolle	70,5

Indicator	Nr.	Kwaliteit ziekenhuizen	
Sociaal-cultureel		Gezondheid	
Eis		De gezondheidszorg is van goede kwaliteit en toegankelijk voor iedereen; inclusief preventie en nazorg.	
Omschrijving indicator		De gemiddelde kwaliteit van ziekenhuizen in de gemeente.	
Relatie eis		Om te kunnen toetsen of de gezondheidszorg van goede kwaliteit is in de gemeente wordt, naast het aantal huisartsen, tevens gekeken naar de kwaliteit van ziekenhuizen in de gemeente.	
Eenheid		Score	
Weging		20%	
Richting		+	
Norm Rood		< 1,5	
Norm Oranje		1,5 - 2,5	
Norm Groen		2,5 - 3,5	
Norm Goud		> 3,5	

Vergelijkende duurzaamheidsbeoordeling van de 25 grootste steden van Nederland

Waarden	Almere	4,0
	Amersfoort	3,0
	Amsterdam	2,5
	Apeldoorn	4,0
	Arnhem	3,0
	Breda	2,0
	Dordrecht	3,0
	Eindhoven	3,0
	Enschede	4,0
	Groningen	2,0
	Haarlem	4,0
	Haarlemmermeer	-
	Heerlen	2,0
	Leeuwarden	2,0
	Leiden	2,5
	Maastricht	1,0
	Nijmegen	1,5
	Rotterdam	2,4
	s-Gravenhage	2,0
	s-Hertogenbosch	3,0
	Tilburg	2,0
	Utrecht	1,0
	Zaanstad	3,0
	Zoetermeer	2,0
	Zwolle	3,0

Voorraad Veiligheid

Indicator	Nr.	Slachtoffers geweldscriminaliteit
Sociaal-cultureel		Veiligheid
Eis		De kans om slachtoffer te worden van geweld, misdaad, ongelukken en rampen is verwaarloosbaar
Omschrijving indicator		Het percentage slachtoffers van geweldscriminaliteit. De indicator "slachtofferschap geweldscriminaliteit" is opgebouwd uit slachtofferschap van de volgende delicten: mishandeling, bedreiging en seksuele delicten.
Relatie eis		Om de eis dat de kans om slachtoffer te worden van geweld, misdaad, ongelukken en rampen verwaarloosbaar is, te kunnen toetsen zijn verschillende vormen van slachtofferschap geïntroduceerd. Want slachtofferschap van geweldsdelicten komt relatief weinig voor, maar de impact van geweldscriminaliteit is zowel op het slachtoffer als op de samenleving vele malen groter dan de impact van zogenaamde vermogenscriminaliteit, die verhoudingsgewijs veel vaker voorkomt.
Eenheid		Percentage
Weging		25%
Richting		-
Norm Rood		> 7%
Norm Oranje		6% - 7%
Norm Groen		5% - 6%
Norm Goud		< 5%

Vergelijkende duurzaamheidsbeoordeling van de 25 grootste steden van Nederland

Waarden	Almere	7,6
	Amersfoort	5,5
	Amsterdam	8,4
	Apeldoorn	4,2
	Arnhem	5,5
	Breda	5,4
	Dordrecht	6,0
	Eindhoven	4,8
	Enschede	4,3
	Groningen	7,3
	Haarlem	5,0
	Haarlemmermeer	5,0
	Heerlen	6,1
	Leeuwarden	4,9
	Leiden	5,7
	Maastricht	6,1
	Nijmegen	5,2
	Rotterdam	5,3
	s-Gravenhage	6,2
	s-Hertogenbosch	5,0
	Tilburg	5,4
	Utrecht	5,5
	Zaanstad	6,6
	Zoetermeer	6,0
	Zwolle	4,3

Indicator	Nr.	Slachtoffers vermogensdelicten
Sociaal-cultureel		Veiligheid
Eis		De kans om slachtoffer te worden van geweld, misdaad, ongelukken en rampen is verwaarloosbaar
Omschrijving indicator		Het percentage slachtoffers van vermogensdelicten. De indicator "slachtofferschap vermogensdelicten" is opgebouwd uit slachtofferschap van de volgende delicten: (poging tot) inbraak, fietsendiefstal, autodiefstal, diefstal uit auto's, zakkenrollerij (zonder en met geweld) en overige diefstal.
Relatie eis		Vermogensdelicten komen veel vaker voor dan geweldscriminaliteit, maar de impact op zowel het slachtoffer als ook de samenleving is geringer dan bij geweldscriminaliteit. De kans om slachtoffer te worden van een vermogensdelict is vele malen groter dan de kans om slachtoffer te worden van een geweldsdelict. Maar gelet op de impact zal de doorwerking op het gevoel van onveiligheid (hoewel dit van persoon tot persoon zal verschillen) geringer zijn dan bij geweldscriminaliteit.
Eenheid		Percentage
Weging		25%
Richting		-
Norm Rood		> 15%
Norm Oranje		13% - 15%
Norm Groen		11% - 13%
Norm Goud		< 11%

Vergelijkende duurzaamheidsbeoordeling van de 25 grootste steden van Nederland

Waarden	Almere	14,6
	Amersfoort	14,0
	Amsterdam	20,8
	Apeldoorn	7,9
	Arnhem	13,1
	Breda	14,3
	Dordrecht	9,2
	Eindhoven	13,7
	Enschede	10,0
	Groningen	13,4
	Haarlem	14,4
	Haarlemmermeer	14,4
	Heerlen	16,0
	Leeuwarden	9,0
	Leiden	11,8
	Maastricht	16,0
	Nijmegen	12,8
	Rotterdam	14,8
	s-Gravenhage	15,6
	s-Hertogenbosch	13,2
	Tilburg	14,3
	Utrecht	14,0
	Zaanstad	12,3
	Zoetermeer	9,2
	Zwolle	10,8

Indicator	Nr.	Onveiligheidsgevoel
Sociaal-cultureel		Veiligheid
Eis		Iedereen voelt zich veilig in de gemeente.
Omschrijving indicator		Het percentage van de bevolking dat zich wel eens onveilig voelt.
Relatie eis		Een van de eisen die gesteld wordt aan de voorraad Veiligheid is dat iedereen zich veilig voelt in de gemeente. Deze subjectief ervaren veiligheid is, naast de objectieve veiligheid, een belangrijke factor als het gaat om de voorraad Veiligheid.
Eenheid		Percentage
Weging		25%
Richting		-
Norm Rood		> 30%
Norm Oranje		25% - 30%
Norm Groen		20% - 25%
Norm Goud		< 20%

Vergelijkende duurzaamheidsbeoordeling van de 25 grootste steden van Nederland

Waarden	Almere	29,2
	Amersfoort	28,4
	Amsterdam	35,0
	Apeldoorn	19,8
	Arnhem	26,8
	Breda	27,0
	Dordrecht	27,2
	Eindhoven	24,1
	Enschede	20,4
	Groningen	25,2
	Haarlem	24,2
	Haarlemmermeer	24,2
	Heerlen	28,0
	Leeuwarden	19,9
	Leiden	25,4
	Maastricht	28,0
	Nijmegen	24,0
	Rotterdam	29,7
	s-Gravenhage	30,2
	s-Hertogenbosch	21,9
	Tilburg	27,0
	Utrecht	28,4
	Zaanstad	23,8
	Zoetermeer	27,2
	Zwolle	19,6

Indicator	Nr.	Kans op ramp
Sociaal-cultureel		Veiligheid
Eis		Iedereen voelt zich veilig in de gemeente.
Omschrijving indicator		Aantal risicobronnen per 10.000 inwoners
Relatie eis		Veel lokale en regionale integrale veiligheidsrapportages besteden veel aandacht aan het voorkomen van rampen zoals overstromingen, trein- of vliegtuigongelukken. Voor dergelijke zaken hebben alle Nederlandse gemeenten (al dan niet uitgeteste) rampenplannen ontwikkeld of zijn daarmee bezig. Hoewel de kans op dergelijke rampen gering is komen ze wel voor en zijn ze niet uit te sluiten. De kans dat ze voor kunnen komen is in verschillende studies berekend en spreken dan over 1 x in de 50 jaar of 1 x in de 200 jaar.
Eenheid		Aantal
Weging		25%
Richting		-
Norm Rood		> 2,0
Norm Oranje		1,5 - 2,0
Norm Groen		1,0 - 1,5
Norm Goud		< 1,0

Vergelijkende duurzaamheidsbeoordeling van de 25 grootste steden van Nederland

Waarden	Almere	0,53
	Amersfoort	0,48
	Amsterdam	0,17
	Apeldoorn	1,22
	Arnhem	1,02
	Breda	1,15
	Dordrecht	4,22
	Eindhoven	1,82
	Enschede	1,27
	Groningen	2,24
	Haarlem	1,07
	Haarlemmermeer	0,98
	Heerlen	2,58
	Leeuwarden	2,44
	Leiden	2,05
	Maastricht	1,35
	Nijmegen	1,96
	Rotterdam	0,89
	s-Gravenhage	1,13
	s-Hertogenbosch	4,73
	Tilburg	1,85
	Utrecht	1,04
	Zaanstad	1,58
	Zoetermeer	0,91
	Zwolle	1,93

Voorraad Woonomgeving

Indicator	Nr.	Tevredenheid woonomgeving	
Sociaal-cultureel		Woonomgeving	
Eis		Iedereen is tevreden met de woonomgeving waar hij of zij woont en werkt.	
Omschrijving indicator		Het percentage van de bevolking dat tevreden is met de woonomgeving.	
Relatie eis		Om de eis te kunnen toetsen of iedereen tevreden is met de woonomgeving waar hij of zij woont (een veilige, aangename en gezonde omgeving) introduceren we de indicator "tevredenheid woonomgeving".	
Eenheid		Percentage	
Weging		50%	
Richting		+	
Norm Rood		< 7,3	
Norm Oranje		7,3 - 7,4	
Norm Groen		7,4 - 7,5	
Norm Goud		> 7,5	

Vergelijkende duurzaamheidsbeoordeling van de 25 grootste steden van Nederland

Waarden	Almere	7,3
	Amersfoort	7,4
	Amsterdam	7,2
	Apeldoorn	7,6
	Arnhem	7,5
	Breda	7,4
	Dordrecht	7,4
	Eindhoven	7,5
	Enschede	7,4
	Groningen	7,4
	Haarlem	7,4
	Haarlemmermeer	7,4
	Heerlen	7,3
	Leeuwarden	7,5
	Leiden	7,4
	Maastricht	7,3
	Nijmegen	7,5
	Rotterdam	7,2
	s-Gravenhage	7,3
	s-Hertogenbosch	7,5
	Tilburg	7,4
	Utrecht	7,4
	Zaanstad	7,4
	Zoetermeer	7,4
	Zwolle	7,5

Indicator	Nr.	Woningtekort	
Sociaal-cultureel		Woonomgeving	
Eis		Iedereen heeft toegang tot een betaalbare woning van goede kwaliteit	
Omschrijving indicator		Aantal gereedgekomen woningen per 10.000 inwoners	
Relatie eis		Voor de indicator woningtekort wordt gekeken naar het aantal nieuwe woningen dat gereed is gemaakt. Om te corrigeren voor de grootte van de gemeente is gekeken naar het aantal gereedgekomen woningen per 10.000 inwoners.	
Eenheid		Aantal	
Weging		50%	
Richting		+	
Norm Rood		< 30	
Norm Oranje		30 - 60	
Norm Groen		60 - 90	
Norm Goud		> 90	

Vergelijkende duurzaamheidsbeoordeling van de 25 grootste steden van Nederland

Waarden	Almere	70
	Amersfoort	73
	Amsterdam	56
	Apeldoorn	61
	Arnhem	91
	Breda	31
	Dordrecht	20
	Eindhoven	67
	Enschede	35
	Groningen	69
	Haarlem	98
	Haarlemmermeer	21
	Heerlen	43
	Leeuwarden	32
	Leiden	34
	Maastricht	36
	Nijmegen	32
	Rotterdam	33
	s-Gravenhage	78
	s-Hertogenbosch	97
	Tilburg	64
	Utrecht	104
	Zaanstad	89
	Zoetermeer	61
	Zwolle	64

Voorraad Onderwijs

Indicator	Nr.	Kwaliteit voorgezet onderwijs
Sociaal-cultureel		Onderwijs
Eis		Het onderwijs is van hoge kwaliteit.
Omschrijving indicator		Het gemiddelde eindexamencijfer per school
Relatie eis		De kwaliteit van het voortgezet onderwijs is een belangrijke variabele voor de totale kwaliteit van het onderwijs. Hierover is informatie beschikbaar uit een onderzoek dat Elsevier al sinds verschillende jaren heeft laten uitvoeren en waarbij gegevens van de Inspectie van het Onderwijs zodanig zijn bewerkt dat alle Nederlandse middelbare scholen met elkaar vergeleken kunnen worden.
Eenheid		Cijfer
Weging		25%
Richting		+
Norm Rood		$\leq 6,1$
Norm Oranje		6,1 - 6,2
Norm Groen		6,2 - 6,3
Norm Goud		$> 6,3$

Vergelijkende duurzaamheidsbeoordeling van de 25 grootste steden van Nederland

Waarden	Almere	6, 6
	Amersfoort	6,37
	Amsterdam	6,13
	Apeldoorn	6,28
	Arnhem	6,10
	Breda	6,25
	Dordrecht	6,14
	Eindhoven	6,26
	Enschede	6,22
	Groningen	6,17
	Haarlem	6, 6
	Haarlemmermeer	-
	Heerlen	6,29
	Leeuwarden	6,08
	Leiden	6,25
	Maastricht	6,30
	Nijmegen	6,37
	Rotterdam	6,11
	s-Gravenhage	6,15
	s-Hertogenbosch	6,19
	Tilburg	6,19
	Utrecht	6,17
	Zaanstad	6,35
	Zoetermeer	6,16
	Zwolle	6,23

Indicator	Nr.	Onvertraagd naar diploma
Sociaal-cultureel		Onderwijs
Eis		Het onderwijs is van hoge kwaliteit.
Omschrijving indicator		Het percentage leerlingen dat het voortgezet onderwijs doorloopt zonder in één van de (bovenbouw) klassen te blijven zitten, met andere woorden het percentage leerlingen dat onvertraagd het diploma haalt.
Relatie eis		Een tweede indicator om de kwaliteit van het voortgezet onderwijs te meten heeft te maken met de doorlooptijd van de opleiding door leerlingen. Niet zo zeer de tijd die men nodig heeft om de eindstreep te halen als wel het behalen van de eindstreep (het diploma) zonder doublures. Hierover is informatie gehaald uit een onderzoek dat Elsevier al sinds verschillende jaren heeft laten uitvoeren en waarbij gegevens van de Inspectie van het Onderwijs zodanig zijn bewerkt dat alle Nederlandse middelbare scholen met elkaar vergeleken kunnen worden. Het cijfer onvertraagd naar diploma is het percentage leerlingen op scholen voor VMBO (alle leerwegen), HAV O en VWO in Noord-Brabant dat zonder zittenblijven de bovenbouw doorloopt én het diploma haalt. Door deze combinatie worden de scholen gecorrigeerd die het jaar voor het examen streng selecteren.
Eenheid		Percentage
Weging		25%
Richting		+
Norm Rood		< 74%
Norm Oranje		74% - 77%
Norm Groen		77% - 80%
Norm Goud		> 80%

Vergelijkende duurzaamheidsbeoordeling van de 25 grootste steden van Nederland

Waarden	Almere	76,0
	Amersfoort	79,6
	Amsterdam	72,2
	Apeldoorn	75,2
	Arnhem	71,8
	Breda	76,2
	Dordrecht	71,7
	Eindhoven	69,7
	Enschede	77,1
	Groningen	72,3
	Haarlem	77,1
	Haarlemmermeer	-
	Heerlen	75,5
	Leeuwarden	73,5
	Leiden	76,7
	Maastricht	81,2
	Nijmegen	81,3
	Rotterdam	74,4
	s-Gravenhage	75,3
	s-Hertogenbosch	76,0
	Tilburg	76,2
	Utrecht	75,0
	Zaanstad	81,1
	Zoetermeer	76,1
	Zwolle	62,1

Indicator	Nr.	Jeugdwerkloosheid	
Sociaal-cultureel		Onderwijs	
Eis		Het onderwijs sluit aan op de maatschappelijke behoefte.	
Omschrijving indicator		Percentage werkzoekenden van 23 jaar of jonger.	
Relatie eis		Om te toetsen of het onderwijs aansluit op de maatschappelijke behoefte is deze behoefte onder andere vertaald naar de economische behoefte op de arbeidsmarkt. Aan de hand van de indicator jeugdwerkloosheid wordt zicht verkregen op de mate waarop het onderwijs aansluit op de arbeidsmarkt.	
Eenheid		Percentage	
Weging		25%	
Richting		-	
Norm Rood		> 7%	
Norm Oranje		5,5% - 7,0%	
Norm Groen		4,0% - 5,5%	
Norm Goud		< 4,0%	

Vergelijkende duurzaamheidsbeoordeling van de 25 grootste steden van Nederland

Waarden	Almere	4,9
	Amersfoort	4,5
	Amsterdam	4,7
	Apeldoorn	8,5
	Arnhem	3,6
	Breda	5,0
	Dordrecht	7,2
	Eindhoven	3,7
	Enschede	5,8
	Groningen	4,0
	Haarlem	5,4
	Haarlemmermeer	3,9
	Heerlen	6,9
	Leeuwarden	4,6
	Leiden	5,9
	Maastricht	4,3
	Nijmegen	6,7
	Rotterdam	4,8
	s-Gravenhage	4,2
	s-Hertogenbosch	5,1
	Tilburg	9,8
	Utrecht	4,2
	Zaanstad	5,1
	Zoetermeer	7,2
	Zwolle	5,5

Indicator	Nr.	Voortijdig schoolverlaters
Sociaal-cultureel		Onderwijs
Eis		Iedereen heeft toegang tot een vorm van onderwijs of scholing die past bij zijn of haar capaciteiten (ongeacht leeftijd, geslacht, afkomst of achtergrond).
Omschrijving indicator		Het percentage leerlingen dat zonder diploma het onderwijs verlaat.
Relatie eis		Een van de eisen die aan de voorraad onderwijs is gesteld zegt dat iedereen toegang dient te hebben tot een vorm van onderwijs of scholing die past bij zijn of haar capaciteiten (ongeacht leeftijd, geslacht, afkomst en achtergrond). In het geval veel leerlingen voortijdig de schoolloopbaan beëindigen kan gesteld worden dat aan deze eis niet is voldaan.
Eenheid		Percentage
Weging		25%
Richting		-
Norm Rood		> 5%
Norm Oranje		4% - 5%
Norm Groen		3% - 4%
Norm Goud		< 3%

Vergelijkende duurzaamheidsbeoordeling van de 25 grootste steden van Nederland

Waarden	Almere	4,5
	Amersfoort	3,6
	Amsterdam	5,7
	Apeldoorn	3,5
	Arnhem	4,7
	Breda	3,7
	Dordrecht	5,1
	Eindhoven	4,9
	Enschede	3,5
	Groningen	4,2
	Haarlem	3,9
	Haarlemmermeer	3,1
	Heerlen	4,7
	Leeuwarden	4,6
	Leiden	4,4
	Maastricht	5,2
	Nijmegen	4,3
	Rotterdam	5,7
	s-Gravenhage	4,7
	s-Hertogenbosch	4,1
	Tilburg	4,3
	Utrecht	4,6
	Zaanstad	3,8
	Zoetermeer	4,7
	Zwolle	3,7

Economisch kapitaal

Voorraad Arbeid

Indicator	Nr.	Werkloosheid
Sociaal-cultureel		Arbeid
Eis		De vraag naar en het aanbod van arbeid zijn in evenwicht, kwalitatief en kwantitatief.
Omschrijving indicator		Percentage van de beroepsbevolking dat werkloos is.
Relatie eis		Het werkloosheidpercentage zegt iets over het functioneren van de arbeidsmarkt. Een hoog werkloosheidpercentage duidt er op dat de arbeidsmarkt slecht functioneert. Dat slecht functioneren kan zowel het gevolg zijn van het in kwantitatief opzicht niet op elkaar aansluiten van vraag en aanbod, maar het kan ook betrekking hebben op het in kwalitatief opzicht niet goed op elkaar aansluiten van vraag en aanbod.
Eenheid		Percentage
Weging		16,67%
Richting		-
Norm Rood		> 6%
Norm Oranje		4% - 6%
Norm Groen		2% - 4%
Norm Goud		< 2%

Vergelijkende duurzaamheidsbeoordeling van de 25 grootste steden van Nederland

Waarden	Almere	5,2
	Amersfoort	4,3
	Amsterdam	5,6
	Apeldoorn	3,9
	Arnhem	5,7
	Breda	4,2
	Dordrecht	4,8
	Eindhoven	5,3
	Enschede	6,9
	Groningen	7,9
	Haarlem	3,7
	Haarlemmermeer	2,9
	Heerlen	6,9
	Leeuwarden	6,3
	Leiden	5,4
	Maastricht	6,8
	Nijmegen	5,2
	Rotterdam	7,5
	s-Gravenhage	4,9
	s-Hertogenbosch	4,1
	Tilburg	5,5
	Utrecht	4,7
	Zaanstad	4,3
	Zoetermeer	4,7
	Zwolle	5,5

Indicator	Nr.	Aandeel hoogopgeleiden	
Sociaal-cultureel		Arbeid	
Eis		Het opleidingsniveau van de beroepsbevolking stijgt. Het creatieve, adaptieve en innovatieve vermogen van werknemers wordt voortdurend versterkt.	
Omschrijving indicator		Deze indicator geeft aan hoe groot het aandeel hoogopgeleide mensen in de totale beroepsbevolking is. Hierbij worden alleen personen met een afgeronde HBO of WO opleiding behorend tot de beroepsbevolking meegenomen.	
Relatie eis		Een stijging van het opleidingsniveau van de (beroeps)bevolking is een belangrijke maatschappelijke ontwikkeling. Het aandeel hoogopgeleide mensen in de beroepsbevolking geeft als het ware aan hoe kennisintensief de in de regio aanwezige productiefactor arbeid is. Een hoog opgeleide beroepsbevolking heeft als voordeel dat de factor arbeid in een regio beter in staat zal zijn aan de steeds hogere eisen van de werkgevers te voldoen in vergelijking met regio's met een laag geschoolde beroepsbevolking. Kennisintensieve arbeid levert in het algemeen een hogere arbeidsproductiviteit op.	
Eenheid		Percentage	
Weging		16,67%	
Richting		+	
Norm Rood		< 25%	
Norm Oranje		25% - 35%	
Norm Groen		35% - 45%	
Norm Goud		> 45%	

Vergelijkende duurzaamheidbeoordeling van de 25 grootste steden van Nederland

Waarden	Almere	29
	Amersfoort	46
	Amsterdam	56
	Apeldoorn	32
	Arnhem	44
	Breda	41
	Dordrecht	30
	Eindhoven	42
	Enschede	31
	Groningen	50
	Haarlem	43
	Haarlemmermeer	31
	Heerlen	24
	Leeuwarden	37
	Leiden	54
	Maastricht	41
	Nijmegen	52
	Rotterdam	36
	s-Gravenhage	40
	s-Hertogenbosch	38
	Tilburg	37
	Utrecht	58
	Zaanstad	26
	Zoetermeer	32
	Zwolle	44

Indicator	Nr.	Benutting arbeidspotentieel	
Sociaal-cultureel		Arbeid	
Eis		De vraag naar en het aanbod van arbeid zijn in evenwicht, kwalitatief en kwantitatief.	
Omschrijving indicator		Aandeel beroepsbevolking in totale bevolking tussen 15 jaar en 65 jaar.	
Relatie eis		De arbeidsparticipatie is het aandeel van de beroepsbevolking in de totale bevolking tussen de 15 en 65 jaar (ook wel aangeduid als potentiële beroepsbevolking). Wanneer het uitsluitend het werkzame deel van de beroepsbevolking betreft, spreekt men van netto participatie. Volgens de definitie die in Nederland meestal wordt gehanteerd, worden uitsluitend personen die minimaal 12 uur per week werken tot de werkzame beroepsbevolking gerekend.	
Eenheid		Percentage	
Weging		16,67%	
Richting		+	
Norm Rood		< 65%	
Norm Oranje		65% - 70%	
Norm Groen		70% - 75%	
Norm Goud		> 75%	

Vergelijkende duurzaamheidsbeoordeling van de 25 grootste steden van Nederland

Waarden	Almere	73,3
	Amersfoort	74,6
	Amsterdam	72,9
	Apeldoorn	71,0
	Arnhem	72,4
	Breda	73,3
	Dordrecht	70,5
	Eindhoven	70,6
	Enschede	64,8
	Groningen	66,3
	Haarlem	75,5
	Haarlemmermeer	76,0
	Heerlen	61,5
	Leeuwarden	71,1
	Leiden	70,2
	Maastricht	62,4
	Nijmegen	68,8
	Rotterdam	67,9
	s-Gravenhage	69,7
	s-Hertogenbosch	72,8
	Tilburg	72,5
	Utrecht	73,8
	Zaanstad	72,6
	Zoetermeer	71,0
	Zwolle	73,1

Indicator	Nr.	Arbeidsongeschiktheid
Sociaal-cultureel		Arbeid
Eis		Werk is gezond: langdurig ziekteverzuim en uitstroom t.g.v. arbeidsongeschiktheid worden voorkomen.
Omschrijving indicator		Het aandeel WAO-ers op de totale bevolking.
Relatie eis		Mensen kunnen beroep doen op verschillende wettelijke regelingen waar het gaat om arbeidsongeschiktheid. Onderscheid wordt gemaakt tussen de WAO (Wet op de arbeidsongeschiktheidsverzekering), de Wajong (Wet arbeidsongeschiktheidsvoorziening jonggehandicapten) en de WAZ (Wet Arbeidsongeschiktheidsverzekering zelfstandigen). De gebruikte indicator: het aandeel WAO-ers in de totale bevolking.
Eenheid		Percentage
Weging		16,67%
Richting		-
Norm Rood		≥ 6%
Norm Oranje		4% - 6%
Norm Groen		1% - 4%
Norm Goud		< 1%

Vergelijkende duurzaamheidbeoordeling van de 25 grootste steden van Nederland

Waarden	Almere	,4%
	Amersfoort	4,6%
	Amsterdam	4,9%
	Apeldoorn	5,2%
	Arnhem	5,2%
	Breda	3,6%
	Dordrecht	4,2%
	Eindhoven	4,6%
	Enschede	6,0%
	Groningen	4,2%
	Haarlem	5,5%
	Haarlemmermeer	4 1%
	Heerlen	7,5%
	Leeuwarden	4,4%
	Leiden	3,9%
	Maastricht	6,2%
	Nijmegen	4,5%
	Rotterdam	3,9%
	s-Gravenhage	4,3%
	s-Hertogenbosch	5,1%
	Tilburg	4,5%
	Utrecht	4,2%
	Zaanstad	5,8%
	Zoetermeer	3,9%
	Zwolle	5,0%

Indicator	Nr.	Werkgelegenheidsfunctie
Sociaal-cultureel		Arbeid
Eis		De vraag naar en het aanbod van arbeid zijn in evenwicht, kwalitatief en kwantitatief.
Omschrijving indicator		Verhouding tussen werkgelegenheid en werkzame beroepsbevolking.
Relatie eis		Bij de werkgelegenheid gaat het om arbeid in een bepaalde gemeente en dit betreft zowel mensen die in die gemeente zelf wonen als mensen die van elders komen ('pendelen'). Bij de werkzame beroepsbevolking gaat het om mensen die in een gemeente wonen en deze kunnen zowel binnen als buiten die gemeente emplooi vinden. De verhouding tussen aanwezige werkgelegenheid en werkzame beroepsbevolking geeft aan of een gemeente per saldo arbeid 'importeert' om de banen in de gemeente te vervullen of juist arbeid 'exporteert' om aan de vraag in omliggende regio's te voldoen. De verhouding tussen beide grootheden wordt aangeduid met de term werkgelegenheidsfunctie en is een maat voor de kwantitatieve vraag-aanbod verhouding.
Eenheid		Percentage
Weging		16,67%
Richting		+
Norm Rood		< 90
Norm Oranje		90 - 100
Norm Groen		100 - 110
Norm Goud		> 110

Vergelijkende duurzaamheidbeoordeling van de 25 grootste steden van Nederland

Waarden	Almere	111
	Amersfoort	104
	Amsterdam	101
	Apeldoorn	104
	Arnhem	97
	Breda	101
	Dordrecht	96
	Eindhoven	97
	Enschede	105
	Groningen	101
	Haarlem	101
	Haarlemmermeer	85
	Heerlen	107
	Leeuwarden	98
	Leiden	89
	Maastricht	99
	Nijmegen	101
	Rotterdam	88
	s-Gravenhage	99
	s-Hertogenbosch	98
	Tilburg	91
	Utrecht	96
	Zaanstad	122
	Zoetermeer	98
	Zwolle	95

Indicator	Nr.	Ontgroening en vergrijzing
Sociaal-cultureel		Arbeid
Eis		De vraag naar en het aanbod van arbeid zijn in evenwicht, kwalitatief en kwantitatief.
Omschrijving indicator		Deze indicator geeft aan in welke mate de leeftijdsopbouw van de beroepsbevolking afwijkt van het nationaal gemiddelde. Een aandeel van de beroepsbevolking in de categorieën 15-24 en 25-34 jaar van een procentpunt onder het nationaal gemiddelde telt als -1, een aandeel in de hoogste leeftijdscategorie (45-64) scoort juist positief als deze benedengemiddeld is.
Relatie eis		De leeftijdsopbouw van de beroepsbevolking zegt iets over de toekomstige verhouding tussen de beroepsbevolking en de totale bevolking en daarmee iets over de toekomstbestendigheid van de arbeidsmarkt. Een relatief oudere beroepsbevolking kan een probleem opleveren voor de toekomst doordat de verhouding werkenden/niet-werkenden af zal nemen; dit is de zogenaamde afhankelijkheidsratio. Naarmate er minder sprake is van ontgroening en/of vergrijzing is een regionale arbeidsmarkt beter toegerust voor de toekomst.
Eenheid		Score
Weging		16,67%
Richting		+
Norm Rood		< 1
Norm Oranje		1 - 5
Norm Groen		5 - 10
Norm Goud		> 10

Vergelijkende duurzaamheidsbeoordeling van de 25 grootste steden van Nederland

Waarden	Almere	3,5%
	Amersfoort	7,4%
	Amsterdam	10,4%
	Apeldoorn	-4,7%
	Arnhem	9,3%
	Breda	7,8%
	Dordrecht	1,6%
	Eindhoven	15,1%
	Enschede	13,3%
	Groningen	27,7%
	Haarlem	13,0%
	Haarlemmermeer	1,4%
	Heerlen	0,1%
	Leeuwarden	17,7%
	Leiden	8,4%
	Maastricht	1,7%
	Nijmegen	11,7%
	Rotterdam	15,6%
	s-Gravenhage	6,1%
	s-Hertogenbosch	6,3%
	Tilburg	11,2%
	Utrecht	27,5%
	Zaanstad	4,7%
	Zoetermeer	0,1%
	Zwolle	14,7%

Voorraad Ruimtelijke vestigingsvoorwaarden

Indicator	Nr.	Netto/bruto verhouding bedrijventerreinen
Sociaal-cultureel		Ruimtelijke vestigingsvoorwaarden
Eis		De beschikbare ruimte voor bedrijvigheid wordt optimaal beheerd: zuinig met ruimte en aangepast aan de tijd.
Omschrijving indicator		Aantal m2 bedrijfsvloeroppervlak t.o.v. het uitgegeven grondoppervlak van het bedrijventerrein.
Relatie eis		Deze indicator is opgenomen in duurzaamheidbalans om een maat van zuinig ruimtegebruik te kunnen aanduiden met behulp van een kwantitatieve methode. De netto/bruto-verhouding is de verhouding tussen het aantal uitgeefbare hectares bedrijventerrein en de totale oppervlakte van het bedrijventerrein. Naarmate de verhouding netto/bruto hoger is, gaat de hoeveelheid uitgeefbare ruimte gepaard met minder bruto ruimtebeslag. Omdat, zeker in Nederland, ruimte schaars is speelt de netto/brutoverhouding een belangrijke rol in de voorraad Ruimtelijke Vestigingsvoorwaarden.
Eenheid		Percentage
Weging		33,33%
Richting		+
Norm Rood		< 65%
Norm Oranje		65% - 75%
Norm Groen		75% - 85%
Norm Goud		> 85%

Vergelijkende duurzaamheidsbeoordeling van de 25 grootste steden van Nederland

Waarden	Almere	51,4%
	Amersfoort	68,6%
	Amsterdam	61,0%
	Apeldoorn	87,1%
	Arnhem	76,3%
	Breda	81,1%
	Dordrecht	82,5%
	Eindhoven	80,0%
	Enschede	73,8%
	Groningen	77,7%
	Haarlem	65,9%
	Haarlemmermeer	59,0%
	Heerlen	84,4%
	Leeuwarden	77,9%
	Leiden	70,7%
	Maastricht	79,3%
	Nijmegen	72,9%
	Rotterdam	69,8%
	s-Gravenhage	67,9%
	s-Hertogenbosch	71,6%
	Tilburg	79,1%
	Utrecht	73,9%
	Zaanstad	67,5%
	Zoetermeer	71,3%
	Zwolle	75,2%

Indicator	Nr.	Leegstand kantoren	
Sociaal-cultureel		Ruimtelijke vestigingsvoorwaarden	
Eis		De beschikbare ruimte voor bedrijvigheid wordt optimaal beheerd: zuinig met ruimte en aangepast aan de tijd.	
Omschrijving indicator		Percentage van de kantoren dat leeg staat.	
Relatie eis		Het percentage leegstand van kantoren zegt iets over de werking van de kantorenmarkt. Voor de indicator is gebruik gemaakt van een rapport van DTZ Zadelhoff.	
Eenheid		Percentage	
Weging		33,33%	
Richting		-	
Norm Rood		> 15%	
Norm Oranje		9% - 15%	
Norm Groen		7% - 9%	
Norm Goud		< 7%	

Vergelijkende duurzaamheidsbeoordeling van de 25 grootste steden van Nederland

Waarden	Almere	22,0
	Amersfoort	16,5
	Amsterdam	18,0
	Apeldoorn	13,0
	Arnhem	15,0
	Breda	11,0
	Dordrecht	16,0
	Eindhoven	12,5
	Enschede	17,5
	Groningen	9,5
	Haarlem	5,0
	Haarlemmermeer	19,5
	Heerlen	6,0
	Leeuwarden	12,0
	Leiden	11,5
	Maastricht	10,5
	Nijmegen	10,0
	Rotterdam	12,8
	s-Gravenhage	9,0
	s-Hertogenbosch	8,0
	Tilburg	11,0
	Utrecht	7,5
	Zaanstad	16,5
	Zoetermeer	24,5
	Zwolle	12,9

Indicator	Nr.	Voorraad bedrijventerreinen
Sociaal-cultureel		Ruimtelijke vestigingsvoorwaarden
Eis		Er is voldoende ruimte (terreinen, bedrijfspanden) beschikbaar voor bedrijvigheid.
Omschrijving indicator		Totale aanbod uitgeefbaar bedrijventerrein.
Relatie eis		Voor de ontwikkeling van de bedrijvigheid, in het bijzonder voor nieuw aan te trekken bedrijven van buiten de gemeente en voor bedrijven die op hun huidige locatie te krap in hun ruimtelijke jasje zitten, is het van belang dat er voldoende ruimte beschikbaar is voor bedrijventerreinen. Als indicator is daarom gebruik gemaakt van het aanbod uitgeefbaar bedrijventerrein. Hierbij wordt zowel het gemeentelijke aanbod als het particuliere aanbod meegerekend.
Eenheid		Hectare
Weging		33,33%
Richting		+
Norm Rood		< 50
Norm Oranje		50 - 100
Norm Groen		100 - 150
Norm Goud		> 150

Vergelijkende duurzaamheidsbeoordeling van de 25 grootste steden van Nederland

Waarden	Almere	394
	Amersfoort	45
	Amsterdam	461
	Apeldoorn	87
	Arnhem	32
	Breda	27
	Dordrecht	50
	Eindhoven	127
	Enschede	111
	Groningen	59
	Haarlem	20
	Haarlemmermeer	863
	Heerlen	75
	Leeuwarden	37
	Leiden	30
	Maastricht	53
	Nijmegen	44
	Rotterdam	1590
	s-Gravenhage	25
	s-Hertogenbosch	27
	Tilburg	32
	Utrecht	31
	Zaanstad	123
	Zoetermeer	10
	Zwolle	186

Voorraad Economische structuur

Indicator	Nr.	Aandeel starters
Sociaal-cultureel		Economische structuur
Eis		De economische structuur wordt permanent versterkt en vernieuwd door de komst van startende ondernemingen en zich nieuw in de gemeente vestigende ondernemingen.
Omschrijving indicator		Aandeel startende bedrijven op het totaal aantal bedrijven.
Relatie eis		Nieuwe bedrijven hebben een positieve invloed op de werkgelegenheid. Ook hebben nieuwe startende bedrijven een positieve invloed op de ontwikkeling van de arbeidsproductiviteit. Dit zit hem niet zozeer in de eigen initiële arbeidsproductiviteit (deze is immers bij de start laag), maar vooral in hun positieve invloed op de structurele ontwikkeling van de arbeidsproductiviteit. Dit komt enerzijds doordat bestaande bedrijven hun gedrag aanpassen en anderzijds doordat startende ondernemingen in de tijd een snelle groei van de arbeidsproductiviteit laten zien. Nieuwe startende ondernemingen hebben vaak prikkelende en vernieuwende inzichten en dwingen daarmee bestaande bedrijven scherp te blijven, zich aan te passen aan de zich wijzigende concurrentieverhoudingen op hun markten.
Eenheid		Percentage
Weging		33,33%
Richting		+
Norm Rood		< 1,9
Norm Oranje		1,9 - 2,1
Norm Groen		2,1 - 2,3
Norm Goud		> 2,3

Vergelijkende duurzaamheidsbeoordeling van de 25 grootste steden van Nederland

Waarden	Almere	2,25
	Amersfoort	2,20
	Amsterdam	2,45
	Apeldoorn	1,95
	Arnhem	2,00
	Breda	2,20
	Dordrecht	2,15
	Eindhoven	2,30
	Enschede	2,21
	Groningen	1,91
	Haarlem	2,10
	Haarlemmermeer	1,75
	Heerlen	1,80
	Leeuwarden	2,22
	Leiden	1,85
	Maastricht	1,89
	Nijmegen	1,90
	Rotterdam	2,35
	s-Gravenhage	2,70
	s-Hertogenbosch	2,23
	Tilburg	2,05
	Utrecht	2,38
	Zaanstad	2,09
	Zoetermeer	1,85
	Zwolle	1,70

Indicator	Nr.	Gemiddeld inkomen
Sociaal-cultureel		Economische structuur
Eis		De economie is concurrerend, zowel nationaal als internationaal.
Omschrijving indicator		Het gemiddelde inkomen per inwoner per jaar in de gemeente
Relatie eis		De ontwikkeling van het gemiddelde inkomen per inwoner in de gemeente is een indicator voor de economische groei van een regio en daarmee ook voor de concurrentiepositie van een regio. Om de regio's onderling te kunnen vergelijken en ook vergelijkingen in de tijd te kunnen maken wordt gebruik gemaakt van het gemiddelde inkomen per inwoner.
Eenheid		Euro (x 1000)
Weging		33,33%
Richting		+
Norm Rood		< 20
Norm Oranje		20 - 22
Norm Groen		22 - 24
Norm Goud		> 24

Vergelijkende duurzaamheidsbeoordeling van de 25 grootste steden van Nederland

Waarden	Almere	20,8
	Amersfoort	23,0
	Amsterdam	22,6
	Apeldoorn	21,4
	Arnhem	20,2
	Breda	22,3
	Dordrecht	20,6
	Eindhoven	21,2
	Enschede	17,6
	Groningen	18,6
	Haarlem	23,2
	Haarlemmermeer	24,0
	Heerlen	18,9
	Leeuwarden	18,7
	Leiden	22,1
	Maastricht	19,6
	Nijmegen	19,8
	Rotterdam	19,7
	s-Gravenhage	21,5
	s-Hertogenbosch	22,6
	Tilburg	19,7
	Utrecht	22,3
	Zaanstad	20,9
	Zoetermeer	22,9
	Zwolle	20,8

Indicator	Nr.	BRP per hoofd van de bevolking
Sociaal-cultureel		Economische structuur
Eis		De economie is concurrerend, zowel nationaal als internationaal.
Omschrijving indicator		Het bruto regionaal product (BRP) betreft de waarde van de totale regionale productie minus de waarde van het intermediaire verbruik. Bij dit laatste gaat het om goederen en diensten die in het productieproces worden verbruikt voor verdere bewerking en voor de productie van andere goederen en diensten zoals ingekochte grondstoffen, halffabricaten en diensten van accountantskantoren. De term marktprijzen geeft aan dat er wordt gecorrigeerd voor belastingen en subsidies. De toevoeging per hoofd van de bevolking wijst erop dat het BRP wordt gerelateerd aan de bevolkingsomvang.
Relatie eis		De ontwikkeling van het BRP is een indicator voor de economische groei van een regio en daarmee ook voor de concurrentiepositie van een regio. Om de regio's onderling te kunnen vergelijken en ook vergelijkingen in de tijd te kunnen maken wordt gebruik gemaakt van het BRP per hoofd van de bevolking.
Eenheid		Percentage
Weging		33,33%
Richting		+
Norm Rood		< 85
Norm Oranje		85 - 100
Norm Groen		100 - 115
Norm Goud		> 115

Vergelijkende duurzaamheidsbeoordeling van de 25 grootste steden van Nederland

Waarden	Almere	81%
	Amersfoort	104%
	Amsterdam	158%
	Apeldoorn	89%
	Arnhem	82%
	Breda	106%
	Dordrecht	93%
	Eindhoven	101%
	Enschede	82%
	Groningen	56%
	Haarlem	74%
	Haarlemmermeer	201%
	Heerlen	88%
	Leeuwarden	86%
	Leiden	85%
	Maastricht	88%
	Nijmegen	82%
	Rotterdam	109%
	s-Gravenhage	109%
	s-Hertogenbosch	97%
	Tilburg	84%
	Utrecht	139%
	Zaanstad	76%
	Zoetermeer	85%
	Zwolle	94%

Voorraad Infrastructuur/bereikbaarheid

Indicator	Nr.	Ontsluiting OV
Sociaal-cultureel		Infrastructuur/bereikbaarheid
Eis		Bedrijven, voorzieningen, instellingen en economische centra zijn goed bereikbaar dan wel ontsloten via de weg, het spoor, het water, de lucht en de ICT.
Omschrijving indicator		De gemiddelde afstand tot een treinstation in kilometers.
Relatie eis		De ontsluiting van het openbaar vervoer is voor een gemeente een belangrijke indicator. Het wegennet wordt immers zwaar belast en zonder goede alternatieven voor de auto worden fileproblemen niet opgelost.
Eenheid		Kilometer
Weging		50%
Richting		-
Norm Rood		> 4
Norm Oranje		3 - 4
Norm Groen		2 - 3
Norm Goud		< 2

Vergelijkende duurzaamheidsbeoordeling van de 25 grootste steden van Nederland

Waarden	Almere	1,8
	Amersfoort	2,4
	Amsterdam	2,5
	Apeldoorn	2,8
	Arnhem	2,2
	Breda	2,9
	Dordrecht	1,7
	Eindhoven	3,0
	Enschede	2,8
	Groningen	2,3
	Haarlem	2,0
	Haarlemmermeer	4,2
	Heerlen	2,3
	Leeuwarden	2,4
	Leiden	1,5
	Maastricht	2,6
	Nijmegen	2,0
	Rotterdam	2,8
	s-Gravenhage	3,0
	s-Hertogenbosch	2,4
	Tilburg	2,4
	Utrecht	1,9
	Zaanstad	2,1
	Zoetermeer	3,5
	Zwolle	3,2

Indicator	Nr.	Ontsluiting hoofdwegen
Sociaal-cultureel		Infrastructuur/bereikbaarheid
Eis		Bedrijven, voorzieningen, instellingen en economische centra zijn goed bereikbaar dan wel ontsloten via de weg, het spoor, het water, de lucht en de ICT.
Omschrijving indicator		De gemiddelde afstand tot een oprit hoofdverkeersweg in kilometers.
Relatie eis		Naast de ontsluiting van het openbaar vervoer is voor een gemeente tevens de ontsluiting van het wegennet een relevante indicator. De bereikbaarheid van wegen is voor zowel inwoners als bedrijven van vitaal belang.
Eenheid		Kilometer
Weging		50%
Richting		-
Norm Rood		$\geq 2,5$
Norm Oranje		2,0 - 2,5
Norm Groen		1,5 - 2,0
Norm Goud		$< 1,5$

Vergelijkende duurzaamheidsbeoordeling van de 25 grootste steden van Nederland

Waarden	Almere	1,4
	Amersfoort	1,5
	Amsterdam	2,0
	Apeldoorn	2,0
	Arnhem	1,7
	Breda	2,5
	Dordrecht	1,5
	Eindhoven	2,5
	Enschede	1,8
	Groningen	1,1
	Haarlem	1,
	Haarlemmermeer	1,5
	Heerlen	1,6
	Leeuwarden	1,9
	Leiden	2,0
	Maastricht	2,3
	Nijmegen	2,0
	Rotterdam	2,0
	s-Gravenhage	2,9
	s-Hertogenbosch	1,8
	Tilburg	2,9
	Utrecht	2,0
	Zaanstad	1,5
	Zoetermeer	2,1
	Zwolle	1,8